

ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ЖАҲОН ТИЛЛАРИ УНИВЕРСИТЕТИ
ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.03/30.12.2019.Fil/Ped.27.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ

ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ЖАҲОН ТИЛЛАРИ УНИВЕРСИТЕТИ

УРАЗБАЕВ ҲИКМАТУЛЛО ИСМАТУЛЛАЕВИЧ

БЎЛАЖАК ИНГЛИЗ ТИЛИ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ТАЙЁРЛАШДА
ТИЛ ПОРТФОЛИОСИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ
НАЗАРИЙ-МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ

13.00.02 – Таълим ва тарбия назарияси ва методикаси
(инглиз тили)

ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ БЎЙИЧА ФАЛСАФА ДОКТОРИ (PhD)
ДИССЕРТАЦИЯСИ АВТОРЕФЕРАТИ

Тошкент – 2021

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати мундарижаси

Оглавление автореферата диссертации доктора философии (PhD)

Contents of dissertation abstract of Doctor of Philosophy (PhD)

Уразбаев Ҳикматулло Исматуллаевич

Бўлажак инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлашда тил портфолиосидан фойдаланишнинг назарий-методологик асослари.....3

Urazbaev Khikmatullo Ismatullaevich

Theoretical and Methodological Foundations of Using Language Portfolio in Pre-Service English Teacher Education.....31

Уразбаев Ҳикматулло Исматуллаевич

Теоретико-методологические основы использования языкового портфолио в подготовке учителей английского языка.....57

Эълон қилинган ишлар рўйхати

Список опубликованных работ

List of published works62

ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ЖАҲОН ТИЛЛАРИ УНИВЕРСИТЕТИ
ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.03/30.12.2019.Fil/Ped.27.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ

ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ЖАҲОН ТИЛЛАРИ УНИВЕРСИТЕТИ

УРАЗБАЕВ ҲИКМАТУЛЛО ИСМАТУЛЛАЕВИЧ

БЎЛАЖАК ИНГЛИЗ ТИЛИ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ТАЙЁРЛАШДА
ТИЛ ПОРТФОЛИОСИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ
НАЗАРИЙ-МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ

13.00.02 – Таълим ва тарбия назарияси ва методикаси
(инглиз тили)

ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ БЎЙИЧА ФАЛСАФА ДОКТОРИ (PhD)
ДИССЕРТАЦИЯСИ АВТОРЕФЕРАТИ

Тошкент – 2021

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида B2021.2.PhD/Ped1829 рақам билан рўйхатга олинган.

Диссертация Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (ўзбек, рус, инглиз (резюме)) Илмий кенгаш веб-саҳифасида (www.uswlu.uz) ва «ZiyoNet» Ахборот-таълим порталида (www.ziyounet.uz) жойлаштирилган.

Илмий раҳбар:

Бакиева Гуландом Хисамовна
филология фанлари доктори, профессор

Расмий оппонентлар:

Тўхтасинов Илҳом Мадаминович
педагогика фанлари доктори, профессор

Абдужаббарова Замира Рустамовна
педагогика фанлари номзоди, доцент

Етакчи ташкилот:

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети

Диссертация ҳимояси Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари ҳузуридаги илмий даражалар берувчи DSc.03/30.12.2019.Fil/Ped.27.01 рақамли илмий кенгашнинг «___» _____ 2021 йил соат ___ даги мажлисида бўлиб ўтади. (Манзил: 100138, Тошкент шаҳри, Учтепа тумани, Кичик ҳалқа йўли кўчаси, 21-А уй. Тел.: (99871) 230-12-91, факс: (99871) 230-12-92, e-mail: uzswlu_info@mail.ru)

Диссертация билан Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетининг Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (___ рақами билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100138, Тошкент шаҳри, Учтепа тумани, Кичик ҳалқа йўли кўчаси, 21-А уй. Тел.: (99871) 230-12-91, факс: (99871) 230-12-92.)

Диссертация автореферати 2021 йил «___» _____ куни тарқатилди.
(2021 йил «___» _____ даги ___ рақамли реестр баённомаси)

Х.Д. Палуанова

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш раиси в.б., ф.ф.д., профессор

Х.Б. Самигова

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш илмий котиби, филол.ф.д., доцент

Л.Т. Ахмедова

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш қошидаги Илмий семинар раиси, филол.ф.д., профессор

КИРИШ (фалсафа доктори (PhD) диссертацияси аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Бугунги кунда жаҳонда илғор педагогик тажрибалар асосида чет тилларни ўқитишнинг ўқувчи шахсига йўналтирилган ёндашув, тамойилларига асосланган самарали методикаларини ишлаб чиқиш, бўлажак чет тили ўқитувчиларининг рефлексив фикрлаш, таълим олиш траекторияларини мустақил белгилаш, олган билим, кўникма ва малакаларини замонавий меҳнат бозори талабларига мос равишда касбий фаолияти давомида ошириб (lifelong learning) боришга бўлган қобилиятларини ривожлантирувчи таълим технологияларини ишлаб чиқиш ва амалиётга жорий этиш муҳим аҳамият касб этмоқда.

Дунёда етакчи ўринларда турувчи Веллингтон Виктория университети (Victoria University of Wellington), Вандербильт Университети (Vanderbilt University), Дублин Сити Университети қошидаги Баҳолаш, Таълим соҳасидаги амалиётлар ва сиёсатлар тадқиқот маркази (Center for Assessment Research, Policy and Practice in Education under Dublin City University), Европа Кенгаши ҳузуридаги Таълим департаменти (Council of Europe Education Department) ҳамда етакчи олий таълим муассасаларида глобаллашув шароитида касбий фаолиятда юзага келадиган турли муаммоли вазиятларга ечим топа олувчи, рақобатбардош ва чет тиллар бўйича малакали педагог кадрларни тайёрлашда, уларнинг чет тили бўйича компетенцияларини ривожлантиришда портфолио (portfolio pedagogy, language portfolio, portfolio based learning, e-portfolio based learning and assessment) технологиясининг имкониятларини тадқиқ қилишга қаратилган илмий изланишлар олиб бориш долзарб масалалардан бири ҳисобланади.

Мамлакатимизда хорижий тилларни ўрганишни оммалаштириш бўйича жадал суръатларда олиб борилаётган ислоҳотларда бўлажак чет тили ўқитувчиларини тайёрлашда ўқитувчиларнинг нафақат чет тили бўйича лингвистик, коммуникатив ва касбий компетенцияларини ривожлантириш, балки уларнинг мустақил таълим олиш кўникмалари, тил ўрганиш тажрибаси, хусусан, рефлексив фикрлаш, ўз-ўзини баҳолаш малакаларини ривожлантиришга ва шу орқали уларнинг маҳоратини узлуксиз ошириб бориш бўйича кўникма ва малакаларини ривожлантиришга ҳам эътибор қаратишни тақозо этади. Зеро, «фундаментал, амалий ва инновацион илмий тадқиқотларни ривожлантириш, мавжуд илмий мактабларни сақлаб қолиш ва янгиларини яратиш, уларнинг кадрлар салоҳиятини мустаҳкамлаш, бунда иқтидорли ёшларнинг илм-фанга кенг жалб этилишини рағбатлантириш»¹га алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бу эса тил портфолиоси технологиясидан чет тилларини ўрганиш, ҳамда бўлажак инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлаш

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги «Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси тўғрисида»ги ПФ-5847-сон Фармони.
https://nrm.uz/contentf?doc=602358_&products=1_vse_zakonodatelstvo_uzbekistana

тизимда самарали фойдаланишга қаратилган тадқиқотларни олиб бориш муҳим эканлигини кўрсатади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармони, 2017 йил 20 апрелдаги ПҚ-2909-сон «Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида», 2018 йил 5 июндаги ПҚ 3775-сон «Олий таълим муассасаларида таълим сифатини ошириш ва уларнинг мамлакатда амалга оширилаётган кенг қамровли ислохотларда фаол иштирокини таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида», 2021 йил 19 майдаги ПҚ-5117-сон «Ўзбекистон Республикасида хорижий тилларни ўрганишни оммалаштириш фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорлари, Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 11 августдаги 610-сон «Таълим муассасаларида чет тилларини ўқитишнинг сифатини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги, 2018 йил 10 октябрдаги 816-сон «Олий таълим муассасаларини ўқув адабиётлари билан таъминлаш тўғрисида»ги қарорлари ҳамда мазкур фаолиятга тегишли бошқа меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифаларни амалга оширишда ушбу диссертация муайян даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига боғлиқлиги. Диссертация республика фан ва технологиялар ривожланишининг I. «Ахборотлашган жамият ва демократик давлатни ижтимоий, ҳуқуқий, иктисодий, маданий, маънавий-маърифий ривожлантиришда, инновацион ғоялар тизимини шакллантириш ва уларни амалга ошириш йўллари» устувор йўналиши доирасида бажарилган.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Мамлакатимизда хорижий тилни ўқитиш масалалари Г.Х.Бакиева, Л.Т.Ахмедова, Ж.Ж.Жалолов, Т.К.Саттаров, М.Джусупов, Д.У.Хошимова ва И.Тўхтасинов² каби тадқиқотчиларнинг ишларида ёритилган.

Мамлакатимиз чет тилларни ўрганиш тизимида Умумевропа компетенцияларини чет тилларни ўқитиш жараёнида самарали қўллашнинг методологик асослари Ф.М.Рашидова, Ж.Жалолов, Г.Махкамова, Ш.Ашурова, L.Kirkham, А.Ирискулов ва Б.Г.Кулматовларнинг³ илмий тадқиқотларида ишлаб чиқилган.

² Bakieva G.Kh., Tukhtasinov I.M. Expressing Stylistic Devices in Compound Words // Eastern European Scientific Journal. – Ausbage, 2018. – № 3 – P. 49-55; Ахмедова Л.Т. Роль и место педагогических технологий в профессиональной подготовке студентов. – Ташкент: Фан ва технология, 2009. – 160 с.; Жалолов Ж. Чет тил ўқитиш методикаси. – Т., 2012. – 432 б.; Саттаров Т. Қ. Мутахассислик бўйича амалий машғулотларда бўлажак чет тили муаллимининг касбий малакаларини шакллантириш (инглиз тили материалида): дис. ... педагогика фанлари ... д-ри дис. – Т. 2000.; Джусупов М. Билингвальное образование: проблема звуковой и лингвокультурной интерференции. // Вестник РУДН, 2017. – №3. – С. 351-358.; Хошимова Д.У. Лингводидактические основы изучения лакун в контексте современного функционирования русского языка и межязыковых взаимодействий: Дис. ... докт. пед. наук. – Т., 2007. – 209 с.

³ Рашидова Ф.М. Совершенствование концептуально-методических основ внедрения CEFR с систему непрерывного образования Узбекистана (на примере английского языка). Дисс. ... док. пед. наук. – Т.: 2017. – С.309; Jalolov J., Makhkamova G., Ashurov Sh. English Language Teaching Methodology (theory and practice).

Ўзбекистонда бўлажак инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлаш тизимини такомиллаштириш хусусиятлари М.Гулямова, К.Мурадқасимова, К.Д.Рискулова, ва Д.Курбанбаевалар⁴ томонидан ўрганилган.

Тил портфолиоси ва Европа тил портфолиоси технологиясининг илмий-методик концепцияси илк бор А.Christ, F.De Buser, A.Dobson, J.Trim, G.Shneider, P.Lenz, R.Perklova, D.Little, R.Sharerларнинг⁵ илмий тадқиқотлари да ишлаб чиқилган.

Портфолио технологиясини қўллашнинг умумий педагогик тамойиллари МДХ олимларидан Г.Б.Голуб, О.В.Чуракова, В.К.Загвоздкин, Т.Г.Новиковалар томонидан тадқиқ қилинган⁶.

Европа тил портфолиоси технологиясини бўлажак мутахассисларнинг лингвистик компетенцияларини ривожлантиришда қўллаш бўйича И.Крузе, О.Мирошникова, А.Сичевалар⁷ томонидан тадқиқотлар олиб борилган.

Электрон портфолиоларни таълим жараёнида тадбиқ қилишнинг назарий асослари В.L.Cambridge, T.Dornan, C.Carmen, J.Parboosingh, V.McNair, D.Galanouli томонидан ва Америка Коллежлари ва Университетлари Ассоциацияси (Association of American Colleges and Universities)⁸ томонидан алоҳида тадқиқ қилинган. Бироқ Республикамизда портфолиодан педагогик технология сифатида ҳамда тил портфолиоси технологиясидан чет тилларни ўқитиш ва ўрганиш ва бўлажак чет тиллари

–Т.: Фан ва технология, 2015. –336 p.; Kirkham L., Iriskulov A., Rashidova F. A Handbook for Teachers of Foreign Languages with reference to the CEFR. – Tashkent, 2014. – P. 32; Кулматов Б.Г. Инглиз тилини инновацион технологиялар ёрдамида ўқитишда CEFR мезонларидан фойдаланишнинг назарий асосларини такомиллаштириш. PhD ... дис. – Т., 2018. – 97 б.

⁴ Мурадқасимова К.Ш. Инглиз тилини ўқитишда талабалар кўникма ва малакаларини баҳолаш хусусиятлари. Пед. фан. фал. д-ри ... дисс. автореф. – Т., 2019 – 42 б.; Гулямова М. Инглиз тилини ўқитишда талабалар коммуникатив компетенциясини ривожлантиришга интегратив ёндашув. Пед. фан. фал. д-ри ... дисс. автореф. – Т.: 2019 – 44 б.

⁵ Крист А., Дебюзер Ф., Добсон А. Трим Дж. и др. Европейский языковой портфель (пер.) / А.Крист, Ф.Дебюзер, Дж.Трим. – М.: Еврошкола, 1998. – 217 с.; Perclová R. The Implementation of European Language Portfolio Pedagogy in Czech Primary and Lower-Secondary Schools: Beliefs and Attitudes of Pilot Teachers and Learners. PhD Thesis. – University of Joensuu, 2006. – 318 p.; Schärer R. A European Language Portfolio – a Possible Format. In: Council of Europe, 1992. – P. 140-146; Little D. The Common European Framework and the European Language Portfolio: Involving learners and their judgments in the assessment process. Language Testing, 2005. – 22 (3). – P. 321-336.

⁶ Голуб, Г. Б. Портфолио в системе педагогической диагностики / Г.Б.Голуб, О.В.Чуракова // Школьные технологии, 2005. – № 1. – С. 181 – 195; – № 2. – С. 189 – 201; Новикова Т.Г., Пинская М. А., Александр С.П. и Федотова Е.Е. Портфолио в зарубежной образовательной практике // Вопросы образования, 2004. – №3. – С. 201-238.

⁷ Крузе И.И. Профессионально-ориентированный языковой портфель как интегральная технология иноязычного образования студентов-юристов. Дисс. ... канд. пед. наук. – М, 2016. – 271 с.; Мирошникова О.Х. Формирование профессионально-языковых компетенций в системе естественнонаучного образования на основе технологии языкового портфеля. Дисс. канд. пед. наук. – Ростов-на-Дону, 2008. – 195 с.; Сычева А.В. Инновационный подход к повышению профессиональной квалификации лингвиста-преподавателя в рамках требований общеевропейских компетенций. Дисс. ... канд. пед. наук. – М., 2004. – 195 с.

⁸ Cambridge B.L. Electronic portfolios as knowledge builders. In B. L.Cambridge, S.Kahn, D. P.Tompkins & K.B. Yancey (Eds.), Electronic portfolios: Emerging practices in student, faculty, and institutional learning. – Washington, DC: American Association for Higher Education, 2001. – P. 1-11; Dornan T., Carmen C., and Parboosingh J. An Electronic Learning Portfolio for Reflective Continuing Professional Development // Medical Education, 2002 – №36 (8). – P. 767-769; McNair V., Galanouli D. Information and Communications Technology in Teacher Education: Can a Reflective Portfolio Enhance Reflective Practice? //Technology, Pedagogy and Education, 2002. – № 11 (2). – P. 181-196; Association of American Colleges and Universities. Online Source <https://www.aacu.org/about> Last Accessed: 19.09.2020.

ўқитувчиларини тайёрлаш тизимида қўллаш масалалари махсус ўрганилмаган.

Диссертация мавзусининг диссертация бажарилган олий таълим муассасасининг илмий тадқиқот ишлари режалари билан боғлиқлиги. Диссертация иши Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетининг илмий тадқиқот ишлари режасига мувофиқ №И-204-4-5 «Инглиз тили мутахассислик предметларидан ахборот-коммуникацион технологиялари асосида виртуал ресурслар яратиш ва ўқув жараёнига жорий этиш» мавзусидаги инновацион лойиҳа доирасида бажарилган.

Тадқиқотнинг мақсади бўлажак инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлаш тизимида тил портфолиосидан фойдаланиш методологиясини такомиллаштиришдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

замонавий педагогик ва методик адабиётларда портфолио технологиясининг тавсифини, мазмун-моҳиятини, портфолио технологиясини қўллаш жабҳаларини ўрганиб чиқиш ва таҳлил қилиш;

инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлашда тил портфолиоси технологиясини қўллаш имкониятларининг илмий-назарий асосларини таҳлил этиш;

Республикамиз ОТМларида инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлашга ихтисослашган бакалаврият таълим йўналишларида қўллаш учун мўлжалланган «Европа тил портфолиоси Ўзбек модели»ни яратиш (қоғоз ва электрон версиялари);

яратилган тил портфолиоси моделини тажриба-синовдан ўтказиш;

тил портфолиосидан бўлажак инглиз тили ўқитувчиларининг рефлексив фикрлаш, мустақил таълим кўникмалари ва ўз-ўзини баҳолаш кўникмаларини ривожлантиришдаги ўрнини педагогик тажриба-синов ишлари орқали илмий асослаш;

тадқиқот натижалари асосида инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлашга ихтисослашган бакалаврият таълим йўналишларида тил портфолиоси технологиясини қўллаш бўйича методик тавсиялар ишлаб чиқиш.

Тадқиқотнинг объекти сифатида олий таълим муассасаларида бўлажак инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлаш жараёни олинган.

Тадқиқот предметини бўлажак инглиз тили ўқитувчиларининг мустақил таълим олиш, ўз-ўзини баҳолаш ва рефлексив фаолиятини ривожлантиришда тил портфолиосидан фойдаланиш кўникмалари ташкил этади.

Тадқиқотнинг усуллари. Тадқиқотда адекват ҳолатда ўрганишни таъминлашга қаратилган назарий (таҳлилий-синтетик, чоғиштира таҳлил), диагностик (сўровлар, тест ўтказиш), прогностик (умумлаштириш, баҳолаш), педагогик эксперимент ва математик (маълумотларга статистик ишлов бериш, хусусан, Стюдент t-тести, Коэн бўйича таъсир кўлами, чизиқли регрессия тенгламаси) усулларида фойдаланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

тил портфолиоси таркибида берилган ўз-ўзини баҳолаш назорат рўйхатлари (self-assessment checklist) ҳамда топшириқлари мажмуи орқали талабаларнинг хорижий тилларни ўрганишида ўз-ўзини Умумевропа компетенциялари асосида баҳолаб боришнинг ҳамда олий таълим муҳитида талабалар билим, кўникма ва малакаларини баҳолашнинг шаффофлигини (Transparent Assessment) таъминлашнинг методик ва дидактик таъминоти такомиллаштирилган;

бўлажак инглиз тили ўқитувчиларининг коммуникатив ҳамда касбий компетенцияларини шакллантириш ва ривожлантиришда тил портфолиосини рефлексив фаолиятга йўналтириш, ўз-ўзини баҳолаш кўникмаларини ва чет тилларни мустақил ўрганиш стратегия ва техникаларини ривожлантиришга қаратилган учта асосий функциясининг интеграллашуви орқали Д.Колбнинг тажриба орқали ўрганиш циклига (Experiential Learning Cycle) асосланган методологиясининг самарадорлиги экспериментал исботланган;

бўлажак инглиз тили ўқитувчилари учун мўлжалланган «Европа тил портфолиоси Ўзбек модели»ни яратиш орқали тил портфолиоси технологиясини олий таълим муассасаларида чет тилларни ўқитишда тадбиқ этиш ҳамда филологик, ҳамда нофилологик таълим йўналишлари хусусиятларини инобатга олган ҳолда тил портфолиоси моделларини яратиш ва амалиётга жорий этиш бўйича методологик тавсиялар ишлаб чиқилган;

жаҳон тажрибасида илк бор фойдаланувчиларнинг индивидуал хусусиятлари, шахсга йўналтирилган таълимнинг мослашувчанлиги ва қулайлигини максимал ҳисобга олувчи, лингвистик ва коммуникатив компетенцияларни ривожлантиришга қаратилган тил портфолиосининг интерактив мобил илова версиясини ишлаб чиқиш орқали бўлажак инглиз тили ўқитувчиларининг метакогнитив, рефлексив, ўз-ўзини назорат қилиш кўникмаларини ривожлантиришнинг дидактик таъминоти такомиллаштирилган.

Тадқиқотнинг амалий натижалари қуйидагилардан иборат:

бўлажак инглиз тили ўқитувчиларда рефлексив фаолият, ўз-ўзини баҳолаш кўникмаларини, мустақил таълим олиш техника ва стратегияларини ривожлантириш асосида касбий ҳамда лингвистик-коммуникатив компетентлигини шакллантиришга қаратилган «Европа тил портфолиоси Ўзбек модели» (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Интеллектуал мулк агентлигининг 2019 йил 17 октябрдаги №001657-сон муаллифлик гувоҳномаси) ишлаб чиқилган ва амалиётга жорий қилинган;

бўлажак инглиз тили ўқитувчиларининг коммуникатив ҳамда касбий компетентлигини ривожлантиришга қаратилган, ўрганилаётган тиллар бўйича билим, кўникма ва малакаларини хужжатлаштириб бориш, Умумевропа компетенциялари мезонлари асосида ўз-ўзини баҳолаш, таълимий мақсадлар қўйиш имконини берувчи, автоматлаштирилган, интерактив тил портфолиоси электрон мобил иловаси (Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ҳузуридаги Интеллектуал мулк агентлиги

томонидан 2020 йил 14 октябрда берилган DGU09450-сон маълумотнома) яратилган ва амалиётда фойдаланилган.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги унда қўлланилган терминлар, ёндашувлар ва илмий-назарий маълумотларнинг расмий манбалардан олингани; ОТМларда инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлашга ихтисослашган бакалаврият таълим йўналишларида инглиз тилини ўқитишнинг ўқув-услубий таъминоти (ДТС, ўқув дастури, ишчи ўқув дастури, дарсликлар) ва бошқа меъёрий ҳужжатлар ўрганилгани; ишлаб чиқилган портфолио моделининг ва уни қўллаш бўйича амалий тавсияларнинг тажриба-синов воситасида амалиётга жорий этилганлиги, тажриба-синов ишлари натижалари математик-статистик жиҳатдан таҳлил қилиниб далилланганлиги ҳамда олинган натижалар самарадорлиги ваколатли тузилмалар томонидан тасдиқлангани билан асосланган.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Тадқиқот натижаларининг илмий аҳамияти инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлашда тил портфолиоси технологиясидан фойдаланишнинг мазмун моҳияти, тил портфолиосининг ўзига хос хусусиятлари ҳамда бўлажак инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлаш тизимида талабаларнинг ўз-ўзини баҳолаш, мустақил таълим олиш ва рефлексив фаолият кўникмаларини ривожлантиришда қўллаш мумкинлиги, ишлаб чиқилган экспериментал метод ва педагогик технологиялар чет тили мутахассисларнинг малакасини ошириш ва турли тадқиқотларни ташкил этишда манба сифатида хизмат қилиши билан белгиланади.

Тадқиқот натижаларининг амалий аҳамияти тил портфолиосини олий таълим муассасалари хорижий тилларни ўқитиш жараёнига интеграция қилиш, инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлашда портфолио технологиясидан «тажриба асосида ўрганиш цикли»га асослаган ҳолда жорий қилиш, электрон портфолиоларни ишлаб чиқишда ва жорий этишда «технологияни қабул қилиш модели (Technology Acceptance Model)» мезонларидан фойдаланиш методикасининг ишлаб чиқилгани ҳамда яратилган «Европа тил портфолиоси Ўзбек модели»дан мамлакатимиз узлуксиз таълим тизимининг барча босқичлари учун тил портфолиоси моделларини яратишда фойдаланиш мумкинлиги билан изоҳланади.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Тадқиқот доирасида ишлаб чиқилган назарий-методологик ва амалий тавсиялар асосида:

Ўзбекистон Республикаси узлуксиз таълим тизимининг чет тиллар бўйича давлат таълим стандарти «Чет тиллари бўйича таълимнинг барча босқичлари битирувчиларининг тайёргарлик даражасига қўйиладиган талаблар» асосида ҳамда филологик ОТМ таълим йўналишлари малака талаблари, ўқув режалари ва модуллари хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда «Европа тил портфолиоси Ўзбек модели» яратилган (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Интеллектуал мулк агентлигининг 2019 йил 17 октябрдаги №001657-сон гувоҳномаси). Натижада инглиз тилини ўрганувчилар учун ўз лингвистик, коммуникатив ва

мадаланиятларо мулоқот кўникмаларини Умумевропа компетенциялари мезонлари асосида мустақил баҳолаш ҳамда баҳолашнинг транспарентлигини таъминлаш имконияти яратилган;

инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлаш тизимида тил портфолиосидан фойдаланиш бўйича методик тавсиялардан Чет тилларни ўқитишнинг инновацион методикаларини ривожлантириш Республика илмий-амалий марказида 3.1. Коммуникатив тилшунослик ва тил компетенциялари ҳамда 3.3. Тил компетенцияларини баҳолаш механизмлари модуллари ўқув дастури ва ўқув-услубий мажмуаларини тузишда фойдаланилган (Чет тилларни ўқитишнинг инновацион методикаларини ривожлантириш Республика илмий-амалий марказининг 2021 йил 21 майдаги 10-06/24-сон маълумотномаси). Натижада педагог кадрларнинг малака ошириш курслари машғулотлари мазмунан бойитилган;

тажриба орқали ўрганиш цикли асосида тил портфолиосини кўллашда ўз-ўзини баҳолаш, рефлексив фаолият ҳамда мустақил таълим олиш кўникмаларини интегратив тарзда ривожлантириш технологиясидан Тошкентдаги Халқаро Вестминстер университетида MA in Teaching and Learning (Ўқитиш ва ўрганиш бўйича) ва MRes in Social Science Research (Ижтимоий гуманитар фанларда илмий тадқиқот методологияси) магистратура курслари таркибидаги модуллар ўқув дастури ва методик таъминотини ишлаб чиқишда фойдаланилган (Тошкентдаги Халқаро Вестминстер университетининг 2021 йил 26 майдаги RO/01-0384-сон маълумотномаси). Натижада мазкур модуллар мазмуни халқаро стандартлар асосида бойитилган;

тадқиқот доирасида яратилган «Европа тил портфолиоси Ўзбек модели» мобил иловасидан Тошкентдаги Халқаро Вестминстер университети ва Лондондаги Вестминстер университети ҳамкорлигида "Transition from School to University – What it Means to be a "University Student" мавзусида амалга оширилган лойиҳада фойдаланилган (Тошкентдаги Халқаро Вестминстер университетининг 2021 йил 26 майдаги RO/01-0384-сон маълумотномаси). Натижада олий таълим муҳитида талабаларнинг мустақил таълим фаолиятини йўлга қўйиш, ўз-ўзини назорат қилиш ва чет тилларни ўрганишда эришган ютуқларини ҳужжатлаштиришнинг дидактик таъминоти яратилган;

яратилган тил портфолиоси моделида ишлаб чиқилган ўз-ўзини назорат қилиш ва баҳолаш топшириқларидан Муҳаммад Ал-Хоразмий номидаги ихтисослаштирилган мактабда амалга оширилган «Шахсга йўналтирилган таълим методикаси ва технологиялари» мавзусидаги лойиҳа доирасида ташкил этилган малака ошириш курсида фойдаланилган (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Президент, ижод ва ихтисослаштирилган мактабларни ривожлантириш агентлигининг 2021 йил 28 майдаги 01-01/1-696-сон маълумотномаси). Натижада тингловчиларнинг шахсга йўналтирилган таълим технологиялари асосида ўқувчиларнинг ўз-

Ўзини баҳолаш кўникмаларини ривожлантириш бўйича маҳорати такомиллаштирилган.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Мазкур тадқиқот натижалари 2 та халқаро ва 5 та республика илмий-амалий конференцияларида муҳокама қилинган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилинганлиги. Диссертация мавзуси бўйича жами 21 та илмий-услубий иш, шу жумладан, 1 та қоғоз вариантдаги портфолио, 1 та электрон мобил илова, Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссияси докторлик диссертацияларининг асосий илмий натижаларини чоп этиш учун тавсия этган илмий нашрларда 6 та, жумладан, республика журналларида 4 та ва хорижий илмий журналда 2 та, мақола нашр этилган.

Диссертациянинг ҳажми ва тузилиши. Диссертация кириш, учта боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловалардан иборат. Диссертациянинг ҳажми 164 бетни ташкил этади.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Кириш қисмда тадқиқот мавзусининг долзарблиги ва зарурати асосланган, унинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги кўрсатилган, муаммонинг ўрганилганлик даражаси ёритилган, тадқиқотнинг мақсад ва вазифалари аниқланган, методлари тавсифланган, тадқиқот объекти, предмети аниқланган, ишнинг илмий янгилиги, олинган натижаларнинг ишончлилиги, илмий-амалий аҳамияти асослаб берилган, тадқиқот натижаларининг амалиётга жорий этилганлиги, апробацияси, нашр этилган ишлар, диссертациянинг тузилиши ҳамда ҳажми бўйича маълумотлар келтирилган.

Диссертациянинг «**Бўлажак инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлашда тил портфолиосидан фойдаланишнинг назарий асослари**» деб номланган биринчи бобида *портфолио* технологиясининг педагогик ва психологик асослари, хорижий тадқиқотчилар томонидан портфолио технологиясини бўлажак ўқитувчиларни педагогик фаолиятга тайёрлашда қўллаш бўйича олиб борган илмий тадқиқотлари, ушбу технологияни қўллаш юзасидан амалий ва назарий таклифлари, методологик мезонларга тўлалигича мос келиши бўйича таҳлиллар юзасидан олиб борилган илмий изланишлар атрофлича тадқиқ этилган.

XX аср юқори технологияларнинг ривожланиши ва инсоният ривожланишига тизимли ҳамда структуравий ёндашувлар асри бўлганлигини инобатга оладиган бўлсак, таълим жараёнини ҳамда уни ташкил этувчи асосий компонентларни тавсифлашга ҳам асрнинг ривожланиш тенденцияларидан келиб чиққан ҳолда технологик-тизимли ёндашув асосида амалга оширилди дейиш мумкин. Шу тариқа таълим ва тарбия соҳасига «педагогик технология» ва «таълим технологияси» тушунчалари кириб келди десак муболаға бўлмайди.

ЮНЕСКО таърифига кўра, педагогик технология бу «таълим жараёнини ташкил этишда ҳамда уни муваффақиятли олиб боришда мақбул технологик жараёнларни ва манбаларни яратиш, қўллаш ва бошқариш амалиёти» ҳисобланади⁹. Мамлакатимиз олимлари Ў.Қ.Толипов ва М.Усмонбоевалар фикрича, педагогик технология бу ижобий таълимий мақсадларга эришишда маълум бир лойиҳа ва мақсадлар асосида амалга ошириладиган педагогик фаолиятдир¹⁰. Б.Бим-Бад педагогик технологияларга таъриф берар экан, педагогик технологияларни таълим жараёнида қўллаш илмий лойиҳалашни, ўқувчиларнинг ўқиш ва ўрганиш жараёнидаги шахсий хусусиятларини диагностик таҳлил қилишни ҳамда таълимий мақсадларни эътироф этган ҳолда ушбу жараёни ижобий натижаларга эришишга йўналтириш талаб этилишини таъкидлайди¹¹.

Портфолио педагогик технология сифатида юқорида таъкидланган хусусиятларни ўзида тўлалигича мужассам этади. Э.Х.Тазутдинова¹² портфолио технологиясидан бўлажак ўқитувчиларни педагогик фаолиятга тайёрлашда қўллаш бўйича олиб борган тадқиқотида, портфолионинг М.Чошанов¹³ таклиф этган методологик мезонларга тўлалигича мос келиши бўйича таҳлилни келтиради (1-жадвалга қаранг).

1-жадвал.

Портфолио технологиясининг М.Чошанов мезонлари бўйича таҳлили

Мезон	Портфолио технологияси хусусиятлари
Мақсадга йўналтирилган	Портфолио маълум кўникма ва малакаларни, шу жумладан билимларни ривожлантиришга йўналтирилган бўлади. Портфолиони қўллашдан кўзланган мақсад таълим мақсадларига тўлиқ мослашувчан хусусиятга эга.
Концептуал	Портфолио технологиясининг концептуал ва назарий асосларини ўқитиш ва ўрганишга бўлган конструктивистик, гуманистик ва ижтимоий-маданий қарашлар ташкил этади.
Изчил	Портфолио технологияси таълим жараёнининг турли босқичларида ва турли контекстларида қўлланилиши мумкин.
Бошқарувчан	Портфолио технологияси ўқувчиларнинг хусусий билим олиш траекторияларини лойиҳалаш, режалаштириш ва бошқариш имкониятини беради.
Самарали	Портфолио технологияси фойдаланишда кам ҳаражатни талаб этишига қарамадан, таълимий мақсадларга эришишда жуда юқори самарадорликка эга.
Диагностик	Портфолио таълимий восита сифатида ўз-ўзини баҳолаш, рефлексия ва мустақил таълим олишга урғу беради.
Репликацияланувчи	Портфолио технологиясидан турли гуруҳга мансуб ўқувчилар билан фойдаланиш имконияти мавжуд.

⁹ UNESCO Definition of Educational Technology. Electronic Resource: <https://unevoc.unesco.org/go.php?q=tvetipedia+glossary+a-z&filt=all&id=647> Accessed: 10.03.2019

¹⁰ Толипов Ў.Қ., Усмонбоева М. Педагогик технологиянинг татбиқий асослари - Т.: Фан, 2006. – Б. 189.

¹¹ Бим-Бад Б.М. Педагогические течения в начале двадцатого века – М., РОУ, 1994. – 144 с.

¹² Тазутдинова Э.Х. Учебный портфолио в системе подготовки студента к будущей педагогической деятельности. Дисс. канд. пед. наук., 2010. – С. 34.

¹³ Чошанов М.А. Теория и технология проблемно-модульного обучения в профессиональной школе. Дисс. ... д-ра пед. наук. – Казань, 1996. – 368 с.

Портфолио технологиясининг нисбатан янги тушунча эканлигига қарамасдан, ундан фойдаланиш жабҳалари кундан кунга кенгайиб бормоқда. Хусусан, бу технологияни таълим тизими самарадорлигини оширишда қўллаш ва унинг имкониятларини илмий тадқиқ қилишга бўлган қизиқиш Ғарб мамлакатларида, айниқса, Ғарбий Европа мамлакатларида кенг тус олган. Мамлакатимиз таълим тизимида, ҳозирда портфолио технологиясидан педагог кадрлар малакасини ошириш соҳасида фаол қўлланилмоқда. Шунга қарамай, портфолио технологиясидан таълим жараёнида фойдаланиш бўйича кенг қўламли тадқиқотлар олиб борилмаган ва санокли мутахассислар ва олимлар ўз ишларида портфолио технологиясига қисман мурожаат қилишган.

Канададан Квинс Университети ўтган асрнинг 1970-йилларида ўқув жараёнида портфолио технологиясидан биринчилардан бўлиб фойдаланган таълим муассасаси сифатида эътироф этилади. Бу тажриба портфолио технологиясидан дунёдаги етакчи таълим муассасаларида таълим жараёнининг ажралмас қисми сифатида қўлланилишига тамал тошини қўйиб берди. Шу даврдан бошлаб, педагогик олимлар портфолио технологиясига турли хил нуқтаи назардан таъриф бериб келишмоқда (2-жадвалга қаранг).

2-жадвал.

Портфолио таърифи

№	Тадқиқотчилар	Портфолио таърифи
1.	П.Винзор ва Б.Эллафсон	Таълим олиш жараёни ва маҳсулотини акс эттирувчи восита бўлиб, талаба ўқувчиларнинг рефлексив фаолияти, энг намунали ишларини саралаш, ўқиб ўрганиш жараёнини мувофиқ тарзда ташкиллаштиришлари ва бошқаришлари орқали шаклланади.
2.	Т.Купер ва Т.Лав	Эгалланган билим, кўникма, қадрият ва ютуқларнинг уюшиқ тарзда тузилган мажмуи бўлиб, ушбу ишлар орқали ўқувчилар олинган билимларнинг мувофиқлигини, эришган ютуқларнинг ҳаққоний эканлигини рефлексия орқали кўрсатиб беришади.
3.	М.Пинская	Замонавий педагогик технология бўлиб, ўқиб-ўрганиш ҳамда мутахассисликка оид фаолиятни аутентик баҳолаш воситаси.
4.	Н.Соколова	Бўлажак мутахассислар учун тизимли ва ихтиёрий равишда мотивланган қайдлар йиғиндисини яратиш воситаси бўлиб, ушбу қайдлар асосида ўз билим, кўникма ва малакалари ҳақида рефлексив фаолият юритишлари, ҳамда меҳнат бозорига қанчалик тайёр эканлигига форматив баҳо беришлари мумкин.
5.	Ф.Паулсон, П.Паулсон ва К.Меер	Ўқувчиларнинг бир нечта соҳа бўйича билим олишдаги сайи-ҳаракатлари ва ютуқлари натижаларини жамлаш ва ҳужжатлаштириш воситаси.
6.	Е.Чжен ва Д.Пардабаева	Ўқувчилар нуқтаи назаридан портфолио бу уларнинг ўқиш ва ўрганиш жараёнида эришган ютуқлари ва натижаларини қайд этиш ва жамлаш, уларни таҳлил қилиш воситаси бўлса, ўқитувчилар учун портфолио бу ўқувчилар билан қайта алоқа ўрнатиш (feedback) ва уларни баҳолаш воситасидир.

МДХ олимлари Т.Г.Новикова¹⁴, А.Т.Прутченкова ва М.А.Чошановлар¹⁵ портфолиони 7 та категорияси бўйича таснифлайди. Улар: 1. Таълимий мақсадлар бўйича тасниф: ўргатувчи ва мутахассисликка оид портфолиолар; 2. Портфолиодан фойдаланувчи субъектлар бўйича тасниф: шахсий (индивидуал) ва гуруҳ портфолиолари; 3. Портфолиодан фойдаланишдан кўзланган мақсад ва вазиятларга кўра тасниф: ютуқлар портфолиоси, шахсий ўсиш портфолиоси, ишлар жамланмаси портфолиоси, ишга жойлашув портфолиоси, лавозим прогрессияси портфолиоси; 4. Портфолиода тақдим этилган материаллар бўйича тасниф: ишлар портфолиоси, тақризлар портфолиоси, тақдимот портфолиоси ва баҳолаш портфолиоси; 5. Портфолиодан фойдаланиш вақтига кўра тасниф: ҳафталик портфолиолар, семестр портфолиоси, курс портфолиоси; 6. Портфолиодаги маълумотларни тақдим этиш ва уларга ишлов шаклига кўра тасниф: қоғоз портфолио, электрон ёки онлайн портфолио; 7. Портфолио орқали ўрганилаётган фан ёки соҳа бўйича тасниф: Вермонт Математик портфолиоси, тил портфолиоси¹⁶. К.Вольф ва М.Диетц портфолиоларни уч асосий гуруҳ бўйича таснифлайди. Улар *жараён/ўсиш портфолиоси, маҳсулот/баҳолаш портфолиоси ва бандлик портфолиоси*¹⁷.

Мамлакатимиз педагог олимларидан Н.Муслимов ва М.Усмонбоевалар портфолиоларни хужжатлаштирувчи, ютуқлар портфолиоси, тақризлар портфолиоси, тақдим этувчи портфолио, баҳоловчи ва онлайн портфолио турларига бўлишган¹⁸. Юқорида келтирилган портфолиога берилган таърифлар ва унинг таснифларидан кўриниб турибдики, портфолиодан фойдаланиш мақсадлари, асосан, унинг иккита функцияси: *педагогик функция* ва *хужжатлаштирувчи функциясига* асосланади. Илмий адабиётлар таҳлили шуни кўрсатмоқдаки, портфолио технологиясини қўллаш жабҳалари кенг бўлиб, улар, асосан, Ғарб мамлакатлари тажрибаси асосида жамланган.

АҚШ таълим тизимида портфолио технологиясидан фойдаланишга бўлган қизиқиш 1980-йилларда уйғониб, 1990-йилларга келиб ундан фойдаланишга бўлган интилиш ва қизиқиш ривожланишининг юқори палласига чиқади. XX аср охирига келиб, АҚШ таълим муассасаларида портфолиодан нафақат муқобил баҳолаш воситаси сифатида, балки ходимлар иш самарадорлигини оширувчи ва назорат қилувчи восита сифатида ҳам қўлланила бошлайди. 20-аср охирига келиб, АҚШда ўқитувчи касбига қўйилган стандартлар миллий Кенгаши (National Board for Professional Teaching Standards) портфолиодан ўз педагогик фаолиятида юқори натижаларга эришган ўқитувчиларни сертификатлаш воситаси сифатида

¹⁴ Новикова Т.Г. Папка индивидуальных учебных достижений «портфолио»: федеральные рекомендации и местный опыт // Директор школы, 2004. – № 7. – С. 13-15.

¹⁵ Чошанов М.А. Теория и технология проблемно-модульного обучения в профессиональной школе. Дисс. ... д-ра пед. наук. – Казань, 1996. – 368 с.

¹⁶ Прутченков А.С., Новикова Т.Г., Пинская М.А. Портфолио: типичные ошибки и затруднения // Народное образование, 2005. – № 2. – С.71-81

¹⁷ Wolf K., Dietz M. Teaching portfolios: Purposes and possibilities //Teacher education quarterly, 1998. – P. 9-22.

¹⁸ Муслимов Н.А., Усмонбоева М.Х., Сайфулов Д.М., Тўраев А.Б. Инновацион таълим технологиялари. – Тошкент, 2015. – Б. 116.

фойдалана бошлайди¹⁹. Ҳозирга келиб, портфолио технологиясидан дунёнинг етакчи ривожланган мамлакатлари таълим муассасаларида фойдаланади. Жумладан, Япониянинг Токио Университети кириш имтиҳонларида, Гон-Конг университетидан ижтимоий гуманитар фанларни ўқитишда, Буюк Британиянинг Шеффилд Халлам университетида академик инглиз тилини ўқитишда, Туркиянинг Хачеттепе университети ижтимоий гуманитар фанларни ўқитиш курсларида портфолио технологиясидан самарали фойдаланилади.

Ахборот коммуникацион технологияларнинг ривожланиши билан портфолио технологиясини тақдим этиш шаклида ҳам кўзга кўринадиган трансформациялар амалга оширилмоқда. Эндиликда қоғоз шаклдаги портфолиолар ўрнини электрон ёки виртуал, онлайн портфолиолар эгалламоқда. Бу эса, ўз навбатида, портфолиоларга интерактивлик, тезкорлик, улашувчанлик, қулайлик, мобиллик ва энг асосийси тежамкорлик хусусиятларини тақдим этди. П.Абрами ва Х.Барретга кўра, электрон портфолиолар фойдаланишга қулайлиги, ўқувчиларда рефлексив фаолият, ўз-ўзини баҳолаш, мустақил таълим олиш кўникмаларини шакллантириш билан бир қаторда уларнинг технологик компетенцияларини ҳам ривожланишига кўмак беради²⁰. Шу билан бирга электрон портфолиолар фойдаланувчиларнинг муаммоларга ечим топа олиш ҳамда танқидий фикрлаш кўникмаларини ҳам ривожлантириши эътироф этилган.²¹ Электрон портфолиолардан фойдаланишнинг қулайлиги, уларга интеграция қилинган қўшимча автоматлашган функциялар, хусусан, маълумотларни турли шакл ва кўринишда (*видео, аудио ва расмий файллар*) юклаш, сақлаш ва ишлов бериш имкониятлари портфолиодан фойдаланувчилар учун таълим олиш жараёнида эришган ютуқлари, билим, кўникма ва малакаларини самарали ҳужжатлаштириш имконини тақдим этади²². Шу тариқа электрон портфолиолар самарали таълим воситаси сифатида вақтни тежайди, ўқитувчи ва талабаларни ортиқча ишдан халос этади.

Юқорида берилган таҳлиллар натижасидан англашиладики, портфолио технологияси таълимнинг турли босқичларида ва соҳаларида кенг кўламда қўлланилади. Хусусан, тилларни ўқитиш ва ўрганиш соҳасида ҳам портфолио технологияси ўзининг муносиб ўрнини эгаллаган бўлиб, бу биринчи навбатда, тил портфолиоси ёки Европа тил портфолиоси мисолида кенг тадбиқ этилган. Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, айнан **Европа тил портфолиоси** (кейинги ўринларда ЕТП) орқали турли контекстларда тил ўқитиш ва ўрганишга тил портфолиоси технологияси кириб борган. Жумладан, Ирландиядан тортиб Япониягача, Россия Федерациясидан тортиб Вьетнамдаги таълим тизимларига тил портфолиоси технологияси Европа тил

¹⁹ Dietz M. E. Using portfolios as a framework for professional development // Journal of Staff Development, 1995. – Т. 16. – №. 2. – P. 40-43.

²⁰ Abrami P., Barrett H. Directions for research and development on electronic portfolios // Canadian Journal of Learning and Technology/La revue canadienne de l'apprentissage et de la technologie, 2005. Т. 31. – №. 3.

²¹ Wall K. et al. Developing digital portfolios: Investigating how digital portfolios can facilitate pupil talk about learning // Technology, Pedagogy and Education, 2006. – Т. 15. – №. 3. – P. 261-273.

²² Lorenzo G., Ittleson J. An overview of e-portfolios. Educause Learning Initiative Paper 1. 2005.

портфолиси шаклида кириб келган. ЕТП **Умумевропа компетенциялари** (CEFR) мазмун-моҳияти ва тамойилларини ўзида мужассам этган восита сифатида кўплаб мамлакатларда, айниқса, чет тилларни ўқитиш ва ўрганиш тизимига Умумевропа компетенциялари тадбиқ қилинган мамлакатларда кенг қўлланилиб келмоқда.

Европа тил портфолиоси (ЕТП) чет тили таълимига оид бир қатор муаммоларга ечим таклиф этишга қаратилган бўлиб, жумладан, ЕТП таълим шакллари ва усуллари асосида бирлашишнинг интеграл воситаси сифатида кўп босқичли хорижий таълим сифатини модернизация қилишни таъминлаш, шунингдек, давлат ва нодавлат олий таълим муассасаларида мутахассисларнинг касбий-тил кўникмаларини шакллантиришда юзага келадиган муаммоларни ҳал қилиш имконини беради. 2000 йиллар бошларида ЕТП Европа давлатлари миқёсида кенг фойдаланилган бўлса, кейинчалик ундан таълим жараёнида фойдаланадиган давлатлар қаторига Европа Иттифоқига кирмайдиган давлатлар ҳам қўшила бошлади. Хусусан, ЕТП Туркия, Россия Федерацияси, Канада, Япония, Малайзия сингари бошқа кўплаб мамлакатларда 118 дан зиёд турли шакл ва кўринишларда қўлланилиб келмоқда. Бизнинг назаримизда, ЕТП ҳар тарафлама портфолио эгасининг шахсий тил тажрибасини акс эттирадиган (талаба ҳозирги вақтда намойиш қилиш имкониятига эга бўлган чет тил ўрганиш бўйича ютуқлари ва унинг олдинги тил ўрганиш тажрибаси) учта асосий *Language Passport, Language Biography va Dossier* («Тил биографияси», «Тил паспорти» ва «Хужжатлар тўплами») каби бўлимларни ўз ичига олади.

3-жадвал.

Т.Г.Новикова, А.Т.Прутченкова ва М.А.Чошанов категориялари бўйича тил портфолиоси таърифлари

№	Тасниф категорияси	Таъриф
1	Таълимий мақсадлар бўйича	тил портфолиоси ўргатувчи портфолио ҳисобланади.
2	Портфолиодан фойдаланувчи субъектлари бўйича	тил портфолиоси шахсий хужжат ҳисобланади.
3	Портфолиодан фойдаланишдан кўзланган мақсад ва вазиятлар бўйича	тил портфолиоси ютуқлар портфолиоси, шахсий ўсиш портфолиоси, ишлар жамланмаси портфолиоси, ишга жойлашув портфолиоси ҳисобланади.
4	Портфолиода тақдим этилган материаллар бўйича	тил портфолиоси ишлар портфолиоси, тақдимот портфолиоси ва баҳолаш портфолиоси ҳисобланади.
5	Портфолиодан фойдаланиш вақтига кўра	тил портфолиоси курс, босқич портфолиоси ҳисобланади.
6	Портфолиодаги маълумотларни тақдим этиш ва уларга ишлов бериш шаклига кўра	тил портфолиоси қоғоз ва электрон портфолио кўринишида бўлиши мумкин.
7	Ўрганилаётган фан ёки соҳа бўйича	ЕТП тил портфолиоси ҳисобланади.

Тадқиқотимиз предмети ва объектига мос равишда тил портфолиосини таърифлашда Т.Г.Новикова, А.Т.Прутченкова ва М.А.Чошановларнинг портфолио технологиясини таснифлашнинг қуйидаги 7 та категориясига асосланган ҳолда қуйидаги таърифлари ишлаб чиқилди (3-жадвалга қаранг).

Тадқиқотимизда портфолио технологиясини инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлашда фойдаланишнинг илмий-назарий асослари, педагогик ҳамда психологик жиҳатлари ёритиб берилган. Адабиётлар таҳлили шуни кўрсатадики, портфолио технологияси асосига сингдирилган асосий илмий педагогик ва психологик назариялар ўқувчиларни таълим жараёни марказига қўювчи назариялар атрофида қурилган. Илмий-назарий адабиётлар таҳлиliga кўра, портфолио технологияси метакогнитивизм, когнитивизм, конструктивизм, рефлексив фаолият педагогикаси, ўрганишнинг ижтимоий-маданий (socio-cultural theory) назариясига таянади (1-расмга қаранг).

1-расм. Портфолио технологиясини асосини ташкил қилувчи назариялар

Тадқиқот доирасида амалга оширилган илмий-назарий адабиётлар ҳамда портфолио технологиясининг асосини ташкил қилувчи таълим назариялари таҳлили асосида *портфолио технологиясини ўзида ўқувчиларни таълим жараёнининг марказий иштирокчиси сифатида тан олувчи ўқитиш ва ўрганишга бўлган энг замонавий ёндашувларни мужассам этган мураккаб ва шу билан бирга универсал таълимий восита* сифатида таърифлаш мумкин.

Портфолио технологиясининг ушбу таърифидан келиб чиққан ҳолда тил портфолиосини тил ўрганувчиларнинг келгусидаги ҳаёти давомида таълим олишлари учун зарур бўлган кўникма ва малакаларни шакллантирувчи ўқувчи шахсига йўналтирилган таълимий восита сифатида таърифладик. Мазкур тадқиқот мақсад ва вазифаларидан келиб чиққан ҳолда, *инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлаш контекстида тил портфолиосини кейинчалик бўлажак ўқитувчиларнинг узлуксиз касбий маҳоратини ошириб боришида муҳим аҳамият касб этувчи рефлексив фаолият, ўз-ўзини баҳолаш кўникмаларини ривожлантирувчи ҳамда самарали таълим олиш стратегияларидан воқифлигини оширувчи машқлар ва топшириқлар мажмуи* дея эътироф этиш мақсадга мувофиқдир.

Тадқиқотимизда тил портфолиоси моделини инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлаш тизимида тадбиқ этиш методикасини ишлаб чиқишда тил портфолиоси таркибидаги рефлексив фаолиятга йўналтирувчи, ўз-ўзини баҳолаш ва мустақил таълим олиш стратегия ва техникаларини ривожлантиришга оид компонентларини интегратив тарзда Д.Колбнинг тажриба орқали ўрганиш цикли асосида йўлга қўйиш методикаси ишлаб чиқилди.

Тажриба орқали ўрганиш цикли, бизнингча, юқорида таъкидланган ўқувчи шахсига йўналтирилган ёндашувларни жараён ва англаш континуумларида бирлаштирган ҳолда тушунтиришга қаратилган.

Диссертациянинг иккинчи боби **«Инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлашда тил портфолиосини тадбиқ этиш методологияси»** деб номланиб, мазкур бобда тил портфолиоси моделини яратиш методологияси, уни мавжуд ўқув режаси ва ўқув дастурлари таҳлили асосида ўқув жараёнига тадбиқ қилишнинг амалий босқичлари ёритилган.

Европа Кенгаши хузуридаги тил сиёсатлари қўмитаси томонидан ишлаб чиқилган тил портфолиоси моделларини яратиш бўйича методик тавсияларига²³ кўра, тил портфолиоси моделларини яратишда 3 та асосий мезон инобатга олиниши лозим. Булар: 1) Тил портфолиосидан фойдаланувчилар ёши. Бу портфолионинг тузилиши, ҳажми, унда берилган ва назорат рўйхатларидан фойдаланишга доир кўрсатмаларнинг мураккаблигида акс этади. 2) Тилни ўрганиш контексти; 3) Тил портфолиосидан фойдаланишнинг социолингвистик контексти. Бу талабларнинг инобатга олиниши тил таълими муҳитида иштирок этувчиларнинг хусусиятларини инобатга олиш билан биргаликда тил портфолиоси моделининг аниқ кўзланган таълимий мақсадларга эришишига ёрдам беради. 2000 йилдан ҳозирги кунга қадар яратилган ва Европа Кенгашидан валидациядан ўтган тил портфолиоси моделлари таҳлилига кўра, тил портфолиоси асосий учта компонентдан ташкил топиши мақсадга мувофиқ. Улар 1) Тил паспорти; 2) Тил биографияси; ҳамда 3) Досье (Шахсий ҳужжатларим) (2-расмга қаранг).

²³ Council of Europe. Guide to Compiling an ELP // <https://www.coe.int/en/web/portfolio/guide-to-compiling-an-elp>

Тил портфолиоси моделини яратиш давомида тил портфолиосининг интеграция қилиниши назарда тутилган таълим йўналиши ўқув режаси структураси, ўқув режада келтирилган модул(фан)лар мазмуни, модул (фан)ларни ўқитишда қўлланилувчи методлар ва ёндашувлар А.Орнштайн ва Ф.Ханкинс²⁴ томонидан ўқув режаларни яратиш ва таҳлил қилиш бўйича тавсия этилган 6 та ёндашув: бихевиорал, бошқарувчанлик, тизимлилик, академик йўналтирилганлик, реконцептуалистик ва гуманистик ёндашувлар асосида таҳлил қилинди. Ўтказилган таҳлиллар асосида учта асосий таркибий қисмдан иборат «Европа тил портфолиоси Ўзбек модели» ишлаб чиқилди (2-расмга қаранг).

Тил паспорти	Тил биографияси	Досье
Тил кўникмалари профили	Тилни ўрганишдан кўзлаган мақсадларим	Ҳужжатларим
Тил ўрганиш тажрибаларим қисқача баёни	Тил ўрганиш тарихим	
Лисоний ва маданиятлараро тажрибаларим	Қачон ва қандай қилиб тилларни яхши ўрганаман?	Машғулотлар давомида иштирок этган лойиҳаларим
	Тил ўрганиш кундалигим	
Сертификатларим ва дипломларим	Лисоний ва маданиятлараро мулоқотларим	Чиқиш тести натижаси
	Маданиятлараро мулоқотларим ҳақида мулоҳозаларим	
	Тил ўрганишдаги ютуқларим ва кўзлаган мақсадларим	

2-расм. ЕТП Ўзбек модели таркибий қисмлари

Блейклига²⁵ кўра, тил портфолиоси технологиясини тил ўрганувчиларга таништиришда ва ундан фойдаланишга бўлган мотивацияни уйғотишда ўқитувчи асосий ўрин тутди. Ўқув режада келтирилган «Мустақил таълим кўникмалари» фани мазмуни таҳлили шуни кўрсатдики, ушбу фан мазмуни

²⁴ Ornstein A., Hunkins F. Curriculum design //Curriculum: Foundations, and principles, 2009. – № 5. – P. 181-206.

²⁵ Blakely R. Practical (h)ELP. The EAQUALS-ALTE European language portfolio: a manual for schools and teachers, 2014 – P. 54.

ва мақсади тил портфолиосининг мазмуни, мақсадига тўлалигича мос келади (3-расмга қаранг).

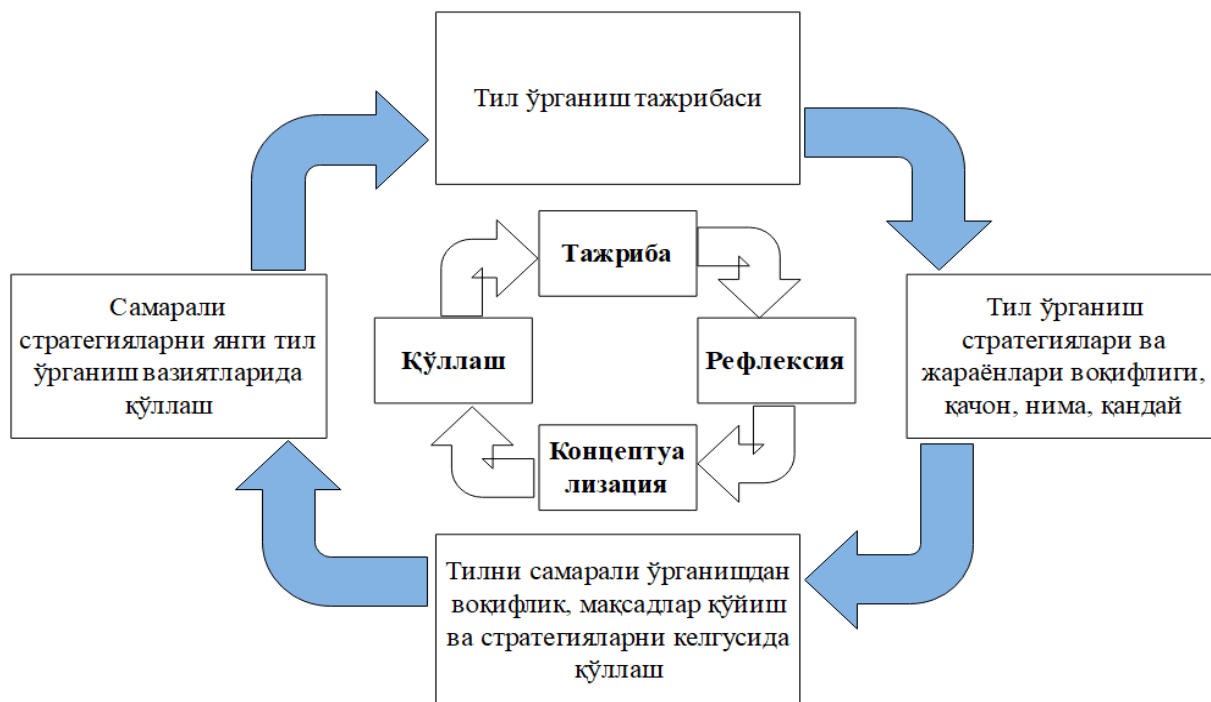
3-расм. «Мустақил таълим кўникмалари» ва тил портфолиосининг таълимий мақсадлари узвийлиги

Шуни эътиборга олган ҳолда «Мустақил таълим кўникмалари» фан талабаларининг тил портфолиосидан фойдаланишни бошлаш нуқтаси сифатида олинди.

Тил портфолиосидан фойдаланишни бошлашда талабалар билан махсус таништирув машқлари ва топшириқларини бажариш мақсадга мувофиқ²⁶. Шу мақсадда «Мустақил таълим кўникмалари» фани намунавий дастурида келтирилган 3-мавзу: «Ўзини-ўзи баҳолаш» ҳамда 4-мавзу: «Мақсадларни

²⁶ Little D. and Perklova R. The European Language Portfolio: a guide for teachers and trainers. Council of Europe. – Strasbourg, 2001. – 55 p.

(abstract conceptualization) ҳамда фаол тажриба (active experimentation) босқичларини олади (4-расмга қаранг).

4-расм. Тил портфолиосининг тажриба асосида ўрганиш цикли асосида қўлланиш методикаси

Бу, ўз навбатида, тил портфолиоси таркибий қисмларида келтирилган рефлексив, ўз-ўзини баҳолаш, самарали ўрганиш ва таълим олиш стратегия ва техникаларини ўқув режадаги фанлар мазмунида, машғулотларида келтирилган топшириқлар, вазифалар ҳамда фаолият турлари билан интегратив тарзда фойдаланишни талаб этади.

Амалга оширилган тадқиқот натижалари таҳлилидан хулоса қиладиган бўлсак, тил портфолиоси ўқувчи шахсини таълим ва тарбия жараёни марказига қўяди ҳамда ўз табиатида кўра таълимнинг гуманистик ёндашувига асосланади.

Зеро, шахсга йўналтирилган таълим ўқувчиларда мустақил таълим олиш кўникмаларини шакллантиришни назарда тутиб, бу бўлса, ўз навбатида, ўқувчиларнинг мустақил равишда ўқиш ва ўрганиш мақсадларини белгилаб олишларини, ўрганишни амалга оширишда зарур ва муайян техника ва стратегияларни мустақил танлай олиш, қўллаш олишни назарда тутди. Л.Т. Ахмедова таъбири билан айтганда, «ўқитишнинг шахсга йўналтирилган жараёнлари ўсиб келаётган ёш авлоднинг ички дунёсини шакллантиради, талабаларга ижодкорлик ҳиссини сингдириб ўзларини эътироф этиш ва намоён қилиши учун шароит яратади; уларнинг индивидуал ривожланишини,

мустақил таълим олишини таъминлаб, шахснинг субъектив хусусиятларини (автономлик ва мустақиллик) ривожлантиради»²⁹.

Диссертациянинг учинчи боби «**Инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлаш тизимида тил портфолиосини қўллашнинг самарадорлигини аниқлаш бўйича тажриба-синов ишлари ва унинг натижалари**» деб номланиб, унда экспериментал тадқиқотнинг мақсад ва вазифалари аниқлаштирилган, эксперимент методикаси ёритилиб, унинг натижалари тавсифланган.

Тажриба-синов ишлари ва уни ташкиллаштиришга қўйилган тегишли методик талабларга кўра, тажриба-синов ишлари 2017-2020 йилларда республикадаги учта ОТМ: Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети, Гулистон давлат университети, Самарқанд давлат чет тиллари институтида олиб борилиб, унга 5111400 – Хорижий тил ва адабиёти (инглиз тили) ва 5120100 – Филология ва тилларни ўқитиш (инглиз тили) таълим йўналишларида тахсил олаётган жами 298 нафар талабалар жалб қилинган.

Таххис ва башорат қилиш (прогностик) (2017-2018, 2018-2019 ўқув йиллари) босқичида Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан белгиланган тажриба-синов майдаонларида ўрганилаётган муаммо бўйича умумий маълумотга эга бўлиш, педагогик диагностика объектларида муаммо даражасини аниқлаш ҳамда тил портфолиоси моделини яратиш мақсадида таълим йўналишлари малака талаблари, ўқув дастурлари, ўқув-услубий материаллар таҳлили амалга оширилиб, унинг асосида тажриба-синов мақсад ва вазифаларини аниқлаш ҳамда яратилган тил портфолиоси модели таркибий қисмини шакллантириш ишлари амалга оширилди. Талабалар ўртасида ташхисловчи сўровномалар ўтказилди. Шунингдек, яратилган тил портфолиоси бўйича пилот тажриба-синови ташкил этилди.

ОЎМТВ томонидан 744-сонли буйруқ билан тасдиқланган малака талабларида таълим йўналиши бўйича бакалавр босқичи талабаларининг янги билимларни мустақил эгаллай билиши, ўз устида ишлаши ва меҳнат фаолиятини илмий асосда ташкил қила олиши, бажараётган фаолияти бўйича иш режасини тузиш, назорат қилиш ва амалга оширилган ишнинг натижаларини баҳолаш қобилиятларига эга бўлиши берилган³⁰. 2017, 2018 йилларда тасдиқланган «Мустақил таълим кўникмалари» фан дастурида талабаларнинг ўқиш ва ўрганиш усуллари мустақил танлаш, таълим олишда рефлексиянинг аҳамияти, ўз-ўзини баҳолаш, билимларни такомиллаштириш учун мақсадларни тўғри белгилаш ва келгуси режаларни тузиш ва амалга ошириш каби масалаларни ёритиб бериши кўзда тутилган. Аммо ушбу кўникмаларни шакллантириш бўйича тизимли, бакалаврият босқичи ўқув режасидаги бошқа фанлар билан узвийликда олиб борилиши

²⁹ Ахмедова Л.Т. Личностно-ориентированный подход к современному обучению и воспитанию студентов высших учебных заведений Республики Узбекистан. // Foreign Languages in Uzbekistan, 2016. – №4 (12). <https://journal.fledu.uz/ru/lichnostno-orientirovannyj-podhod-k-sovremennomu-obucheniuyu-i-vospitaniyu-studentov-vysshih-uchebnyh-zavedenij-respubliki-uzbekistan/>

³⁰ 5111400 – Хорижий тил ва адабиёти (тиллар бўйича) бакалаврият таълим йўналишининг малака талаблари. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги. – Тошкент, 2018. – 37 б.

лозим бўлган методик таъминот келтирилмаган. Шу билан бирга талабаларнинг ўз-ўзини баҳолаш, рефлексив фаолиятини ҳамда шу орқали мустақил таълим олиш кўникмаларини шакллантиришнинг бўлажак чет тили ўқитувчиларининг педагогик фаолиятидаги аҳамияти ёритилмаган. Дастурда тил портфолиоси технологиясидан фойдаланиш кўзда тутилмагани аниқланди. Айнан портфолио технологияси, хусусан, тил портфолиоси талабаларнинг ўз-ўзини баҳолаш, рефлексив фаолият, билимларни такомиллаштириш учун, билимларни эгаллаш учун самарали стратегияларини аниқлаштириш ва тўғри таълимий мақсадларни қўйиш кўникмаларининг шаклланишига хизмат қилади.

Таълим йўналиши ўқув режасидаги умумқасбий ва ихтисослик фанлари ўқув дастурлари таҳлилидан келиб чиқиб, қуйидаги умумий хулосаларга келдик: ўқув дастурларида талабалар билим кўникмаларини баҳолашда портфолио технологиясидан фойдаланиш назарда тутилган, талабаларнинг рефлексив фаолият кўникмаларини шакллантиришни кўзда тутувчи методлардан рефлексив журналлар юритиш, логлар ва рефлексив иншолар ёзиш назарда тутилган. Бироқ дастурларда тил портфолиоси технологиясидан фойдаланиш методик таъминот сифатида берилмаган; портфолио технологиясидан фақатгина баҳолаш воситаси сифатида фойдаланилган; талабаларнинг лингвистик курсга оид фанлар мазмунидаги тинглаб тушуниш, ўқиш, ёзиш ва гапириш кўникмалари бўйича, Умумевропа компетенциялари бўйича маълум даражаларга эришиши кўзда тутилган, бироқ ушбу даражаларга эришилганини мустақил аниқлаш мақсадида талабалар фойдаланиши учун методик таъминот тақдим этилмаган; талабаларнинг ўрганилаётган тил бўйича кўникмаларини Умумевропа компетенциялари мезонлари бўйича ўз-ўзини баҳолаш учун, тилларни ўрганиш бўйича мақсадларни қўйишлари учун хизмат қилувчи дидактик воситалар берилмаган.

Талабаларнинг ўз-ўзини баҳолаш, мустақил таълим кўникмалари ва рефлексив фаолият кўникмаларинининг ривожланганлик даражасини аниқлаш мақсадида ўтказилган сўровномалар таҳлилидан келиб чиқиб шуни айтиш мумкинки, чет тили ўқитувчиларини тайёрлашга ихтисослашган бакалаврият таълим йўналишлари талабаларнинг юқорида таъкидланган кўникмалари паст даражада шаклланган. Талабаларнинг ўз-ўзини Умумевропа компетенциялари мезонлари бўйича баҳолаб боришлари учун етарли методик ва дидактик шарт-шароитлар яратилмаган. Талабаларда мустақил таълим кўникмалари, рефлексив фаолиятнинг бўлажак педагогик фаолияти, узлуксиз таълим (Lifelong learning) олишларидаги аҳамияти ҳақидаги тушунчалари шаклланмаган.

Ташикий тайёргарлик босқичида тажриба-синов ишларини ўтказиш жойи, вақти, тажриба-синов муддати ва тил портфолиосини таълим жараёнига интеграция қилиш методикаси белгиланди ҳамда тажриба-синовда иштирок этувчи гуруҳлар танлаб олинди. Ташхис ва башорат қилиш

босқичида аниқланган муаммолар асосида тил портфолиоси Ўзбек моделининг қоғоз ва электрон версиялари ишлаб чиқилди.

Тажриба-синов ишининг амалий босқичида тажриба-синов майдони иштирокчилари сони аниқланди ва учта олий таълим муассасасидан иккитадан гуруҳ: 3 та назорат (150 нафар талаба), 3 та тажриба гуруҳлари (148 нафар талаба) жами 298 нафар талаба жалб этилди. Амалий босқич 2018-2019 ўчув йили давомида тил портфолиосини қўллаш асосида ташкиллаштирилди. Бу жараёнда таклиф этилаётган тил портфолиоси Ўзбек моделининг қоғоз ва электрон версияларини қўллаш асосида бўлажак чет тили ўқитувчиларининг ўз-ўзини баҳолаш, рефлексив фаолият, мустақил таълим кўникмалари, тилларни мустақил ўрганиш стратегиялари ва техникаларини ривожлантириш методикаси апробациядан ўтказилди.

Тажрибанинг якуний босқичида (2019-2020 ўқув йили) ўтказилган экспериментлар таҳлили амалга оширилди ва тил портфолиоси технологиясини бўлажак чет тили ўқитувчиларини тайёрлашга ихтисослашган таълим йўналишларига интеграция қилиш бўйича методик тавсиялар ишлаб чиқилди.

Экспериментал босқичда талабалар ўз-ўзини баҳолаш кўникмаларининг ривожланганлик ва мустақил таълим кўникмаларининг ривожланганлик даражасини аниқлаш мақсадида Ликерт мезони (Likert scale) асосида ишлаб чиқилган саволномалардан ҳамда талабаларнинг рефлексив фаолият кўникмаларининг ривожланганлик даражасини аниқлашда Д.Кембер³¹ томонидан ишлаб чиқилган психометрик саволномадан фойдаланилди. Саволномаларнинг ишончлилиқ даражаси SPSS 17 дастурида аниқланди (5-жадвалга қаранг).

5-жадвал.

Сўровномалар ишончлилиқ даражаси (Кронбах альфаси усулида)

Сўромнома	Кронбах α	Саволлар сони
Ўз-ўзини баҳолаш кўникмалари саволномаси	0,72	12
Рефлексив фаолият кўникмалари саволномаси	0,77	8
Мустақил таълим кўникмалари саволномаси	0,85	14

Ҳар бир гуруҳнинг мустақил таълим, рефлексив фаолият кўникмаларининг тажрибадан олдинги (pre-test) ва тажрибадан кейинги (post-test) ривожланганлик даражалари 6-жадвалда берилган. Натижаларни ҳисоблашда саволномадаги ҳар бир саволга берилган жавобнинг ўртача кўрсаткичи (mean value) ҳамда стандарт оғишлар (standard deviation) ҳисоблаб чиқилди (6-жадвалга қаранг).

Тажриба ва назорат гуруҳларидан тажрибадан олинган ўртача кўрсаткичларга асосланган ҳолда математик-статистик таҳлил амалга оширилди.

³¹ Kember D. et al. Development of a questionnaire to measure the level of reflective thinking //Assessment & evaluation in higher education, 2000. Т. 25. – №. 4. – P. 381-395.

6-жадвал.

Тажрибадан олдинги ва тажрибадан кейинги натижаларга кўра тажриба ва назорат гуруҳларидаги самарадорлик кўрсаткичлари

Кўрсаткич	Гуруҳлар	Талаба-лар сони (n)	Тажрибадан олдинги кўрсаткичлар		Тажрибадан кейинги кўрсаткичлар	
			Ўртача кўрсаткич	Стандарт оғиш	Ўртача кўрсаткич	Стандарт оғиш
Мустақил таълим кўникмалари	Тажриба гуруҳлари	148	2,89	0,28	4,17	0,12
	Назорат гуруҳлари	150	2,89	0,28	3,02	0,12
Рефлексив фаолият кўникмалари	Тажриба гуруҳлари	148	2,33	0,13	4,14	0,26
	Назорат гуруҳлари	150	2,33	0,13	2,87	0,42

Математик-статистик таҳлиллар ёрдамида тажрибадан олдинги ва кейинги ҳолат учун топилган натижалардан боғлиқ ва боғлиқ бўлмаган танламалар, ўртача қийматларни таққослаш бўйича фаразлар, бир танлама учун *Стьюден* *t*-мезони, боғлиқ бўлмаган гуруҳлар учун *Стьюден* *t*-мезони асосида эркинлик даражаси, *Коэн d*-мезони бўйича таҳлилнинг таъсирчанлик кўлами топилди (7-жадвалга қаранг).

7-жадвал.

Тажриба гуруҳларида боғлиқ бўлган танламалар бўйича Стьюден мезони кўрсаткичлари

Ўзгарувчанлар	Тажрибадан олдин		Тажрибадан кейин		95% ишонччилик даражасидаги фарқ		P
	Ўртача кўрсаткич	Стандарт оғиш	Ўртача кўрсаткич	Стандарт оғиш	Юқори	Пастки	
Мустақил таълим кўникмалари	2,89	0,28	4,17	0,12	4,10	4,24	0,0
Рефлексив фаолият кўникмалари	2,33	0,13	4,14	0,26	3,92	4,36	0,0

* $p \leq 0.05$

Лакенсга кўра, эмпирик тадқиқотларда таъсирчанлик кўлами муҳим кўрсаткич саналади³².

Тажриба гуруҳларидан олинган Стьюден мезони, ўртача ва стандарт оғиш кўрсаткичлари асосида тажриба синов ишларининг сифат

³² Lakens D. Calculating and reporting effect sizes to facilitate cumulative science: a practical primer for t-tests and ANOVAs // *Frontiers in psychology*, 2013. Т. 4. – P. 863.

кўрсаткичлари Коэн d -мезони асосида қуйидаги формула асосида ҳисоблаб чиқилди:

$$d = \frac{\bar{x}_2 - \bar{x}_1}{SD \text{ pooled}} = \frac{\sqrt{SD_1^2 - SD_2^2}}{2}$$

Мустақил таълим кўникмалари ривожланганлигида:

Маълумки, $\bar{x}_1=4,17$ $\bar{x}_2=3,02$, тажриба гуруҳида стандарт оғиш = 0,126 ва назорат гуруҳида стандарт оғиш = 0,125

$$SD \text{ pooled} = \frac{\sqrt{SD_1^2 - SD_2^2}}{2} = \frac{\sqrt{0,125_1^2 - 0,126_2^2}}{2} = 1268,5$$

$$d = \frac{\bar{x}_2 - \bar{x}_1}{SD \text{ pooled}} = \frac{30286_2 - 41729_1}{12628,5} = 0,90$$

Бундан келиб чиқадики, Коэн d -мезони 0,90 га тенг. Ушбу натижага кўра таҳлилнинг таъсирчанлик кўлами ($d = 0.90$) Коэн мезони бўйича катта таъсирчанлик кўрсаткичидан ($d=0.80$)³³ биров юқорироқ қийматга эга.

Рефлексив фаолият кўникмаларининг ривожланганлигида:

Маълумки, $\bar{x}_1=4,14$ $\bar{x}_2=2,87$, тажриба гуруҳида стандарт оғиш = 0,265 ва назорат гуруҳида стандарт оғиш 0,424 га тенг.

$$SD \text{ pooled} = \frac{\sqrt{SD_1^2 - SD_2^2}}{2} = \frac{\sqrt{0,424_1^2 - 0,265_2^2}}{2} = 34496,1$$

$$d = \frac{\bar{x}_2 - \bar{x}_1}{SD \text{ pooled}} = \frac{28762_2 - 41425_1}{34496,1} = 0,35$$

Бундан келиб чиқадики, Коэн d -мезони 0,35 га тенг. Ушбу натижага кўра, таҳлилнинг таъсирчанлик кўлами ($d = 0.35$) Коэн мезони бўйича ўртача таъсирчанлик кўрсаткичига яқин ($d=0.50$) қийматга эга. Ўтказилган тажриба-синов ишлари ва унинг натижаларининг статистик-математик таҳлиliga кўра, тил портфолиоси технологиясидан таълим жараёнида фойдаланиш орқали талабаларнинг ўз-ўзини баҳолаш, рефлексив фаолият, мустақил таълим олиш учун зарур бўлган кўникмаларини ривожлантиришда фойдаланиш мумкин.

ХУЛОСА

Тадқиқот ишлари натижасида қуйидаги хулосаларга келинди:

1. Олий таълим контекстида бўлажак чет тили ўқитувчиларда ўз-ўзини баҳолаш, рефлексив фаолият ва мустақил таълим олиш кўникмаларини ривожлантириш асосида уларнинг хорижий тил бўйича коммуникатив ҳамда касбий компетенцияларинини шакллантириш долзарблиги аниқланди.

³³ Cohen J. Statistical Power Analysis for the Behavioral // Sciences. Hillsdale (NJ): Lawrence Erlbaum Associates, 1988. – P. 18-74.

2. Ўзбекистон Республикаси Олий таълим тизимида чет тили ўқитувчиларини тайёрлашга қаратилган ДТС ва фан дастурлари, норматив ҳужжатлар талабаларга ўқув жараёнининг фаол иштирокчиси мавқеини беришни назарда тутди. Бу эса, ўз навбатида, таълим жараёнида шахсга йўналтирилган, таълимда гуманизм ғояларини илгари сурувчи, талабаларнинг танқидий фикрлаш, ўз устида узлуксиз ишлаш кўникмаларини шакллантирувчи таълим технологияларини ўқув жараёнига тадбиқ этишни тақозо этади.

3. Тадқиқот иши жараёнида бўлажак чет тили ўқитувчиларини тайёрлашга ихтисослашган бакалаврият таълим йўналишлари ўқув режаси, умумқасбий ва ихтисослик фан дастурларини таҳлил қилиш, ўрганиш асосида ишлаб чиқилган тил портфолиоси чет тилларни ДТС талабларига мос тарзда ўрганиш учун мавжуд имкониятлардан самарали фойдаланишга ёрдам беради.

4. Тадқиқотда мавжуд чет тили ўқитувчиларини тайёрлашга ихтисослашган таълим йўналишлари ўқув жараёнига тил портфолиоси технологиясини, ушбу технологиянинг педагогик ва ҳужжатлаштирувчи функцияларини инобатга олган ҳолда интеграция қилишнинг методологик асослари ишлаб чиқилди.

5. Тил портфолиоси моделини ўқув жараёнида бўлажак чет тили ўқитувчиларини тайёрлаш тизимида тадбиқ этиш орқали уларнинг келгусида фаол, бутун ҳаёти давомида узлуксиз таълим олишга қобил мутахассислар бўлиб етишишларида муҳим аҳамият касб этувчи ўз-ўзини баҳолаш, рефлексив фаолият ҳамда мустақил таълим олиш кўникмаларини ривожлантиришда бошқа таълим технологияларидан самаралироқ эканлиги кўрсатилди.

6. Европа тил портфолиоси Ўзбек моделини PRESETT дастури мазмунига сингдириш ушбу таълим йўналиши ўқув режаси мазмунини, ўқув режаларни шакллантириш ва амалиётга тадбиқ этишнинг инсонпарварлик, бошқарув ва тизимли ёндашувлари нуқтаи назаридан кўриб чиқишни тақозо этади. PRESETT дастури асосидаги ўқув режа бир-бирига мантқан, узвий боғланган модуллар ва чет тиллари бўйича таълим стандартига мослаштирилган курслар тизими сифатида қаралиши, тил портфолиосини ўқув жараёнига самарали тарзда киритиш ва маълумотларни доимий тизимли жойлаштириш имконини беради.

7. Яратилган тил портфолиоси моделига тажриба асосида ўрганиш цикли тамойиллари шундай тарзда сингдирилган, яъни тил портфолиосини юритиш орқали талабалар PRESETT дастури таркибидаги моддуларда шакллантирилиши ва ривожлантирилиши назарда тутилган билим, кўникма ва малакалар ҳамда хорижий тил бўйича коммуникатив компетенцияларини Умумевропа компетенциялари мезонлари асосида ўзларини мустақил баҳолаш билан бир қаторда, уларнинг келгусидаги педагогик фаолиятида, касбий маҳоратини доимий равишда ривожлантириб боришида муҳим аҳамият касб этувчи рефлексив фаолият ва мустақил таълим олиш

имкониятлари каби комплекс кўникмаларни шакллантириш имкониятини беради.

8. Тадқиқот доирасида тил портфолиоси технологиясини бўлажак чет тили ўқитувчиларини тайёрлашда тил портфолиосининг талабалар томонидан қўлланилишига оид методик тавсиялар билан бир қаторда олий таълимда тил портфолиосини қўлловчи, таълим жараёнини режалаштириш ва ташкил этишга масъул бўлган мутахассислар учун ҳам тавсиялар ишлаб чиқилди. Унга кўра, тил портфолиоси ушбу мутахассислар учун таълим жараёнида талабаларнинг тилларни ўрганишдаги ютуқларини хужжатлаштириб бориш, улар тил ўрганиш жараёнида дуч келаётган муаммоларни аниқлаш, уларни бартараф этиш стратегияларини ишлаб чиқаришдаги диагностик функциялари ҳам ажратиб кўрсатилди. Таклиф қилинган тил портфолиоси модели талабаларнинг фан нуқтаи назаридан ривожланишини назорат қилиш ва кузатиб бориш, уларнинг эҳтиёжларидан бохабар бўлиш, баҳолаш ва ўқув дастурида кўрсатилган ўқув натижаларига эришиш учун қўшимча восита ҳисобланади.

9. Жаҳон тажрибасида илк марта тил портфолиоси электрон мобил илова версияси яратилиб, ушбу ёндашув, биринчи навбатда, бу технологиянинг иқтисодий самарадорлигини, кам харажат талаб этувчи хусусиятини таъминлаб, уни интерактив, фойдаланувчилар учун қулай тарзда тақдим этиш имконини берди.

10. Тил портфолиосининг хужжатлаштирувчи функциясини амалга оширишнинг методик асослари яратилиб, ушбу функция орқали таълим, фан ва ишлаб чиқариш интеграциясида самарали восита сифатида фойдаланиш, чет тили мутахассисларининг бакалаврият таълими жараёнида тилларни ўрганиш бўйича эгаллаган билим, кўникма ва малакаларини хужжатлаштириш, манфаатдор томонларга (м-н., иш берувчилар, ота-оналар) тақдим этишнинг иқтисодий самарадор усули тақдим этилди.

Ўтказилган назарий-методологик изланишлар ва экспериментал тадқиқотларга кўра, бўлажак чет тили ўқитувчиларни тайёрлаш тизимида тил портфолиоси технологиясини интеграция қилиш ва қўллаш бўйича қуйидаги тавсиялар ҳавола этилди:

1. Тил портфолиоси Ўзбек моделини чет тили ўқитувчиларини тайёрлашга ихтисослашган бакалаврият таълим йўналиши талабаларига ушбу йўналишлар ўқув режаси 1 ўқув йили 1-семестрида келтирилган «Мустақил таълим кўникмалари» модулида таништирилиши ва бакалаврият таълими якунигача юритилишини таъминлаш мақсадга мувофиқ бўлади.

2. Тил портфолиосининг талабалар томонидан тўлақонли юритилиши ва унинг имкониятларидан тўлақонли фойдаланиш мақсадида ўқув режада Лингвистик курс таркибидаги «Ўқиш ва ёзиш амалиёти», «Тил кўникмалари интеграцияси», «Тил аспекти амалиёти» ва «Хорижий тилларни ўқитишда маданиятлараро мулоқот» ҳамда Методик курс таркибидаги модуллар мазмуни, шакллантирувчи ва жамловчи баҳолаш топшириқлари тил портфолиосида акс эттирилиши лозим.

**SCIENTIFIC COUNCIL DSc.03/30.12.2019.Fil/Ped.27.01
ON AWARDING SCIENTIFIC DEGREES AT
UZBEKISTAN STATE UNIVERSITY OF WORLD LANGUAGES**

UZBEKISTAN STATE UNIVERSITY OF WORLD LANGUAGES

URAZBAEV KHIKMATULLO ISMATULLAEVICH

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF USING
LANGUAGE PORTFOLIO IN PRE-SERVICE ENGLISH TEACHER
EDUCATION**

**13.00.02 – Theory and Methodology of Teaching and Upbringing
(the English Language)**

**DISSERTATION ABSTRACT OF THE DOCTOR OF PHILOSOPHY (PhD) ON
PEDAGOGICAL SCIENCES**

Tashkent – 2021

The theme of the dissertation of doctor of philology (PhD) on pedagogical sciences was registered at the Supreme Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan under number 2021.2.PhD/Ped1829.

The dissertation has been prepared at Uzbekistan State University of World Languages.

The abstract of the dissertation is posted in three languages (Uzbek, English, Russian (resume)) on the website of the Scientific Council at www.uzswlu.uz and on the website «ZiyoNet» Information and Education portal at www.ziynet.uz.

Scientific supervisor: **Bakieva Gulandom Hisamovna**
Doctor of Philological Sciences, Professor

Official opponents: **Tukhtasinov Ilkhom Madaminovich**
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Abdujabbarova Zamira Rustamovna
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Leading organization: **National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek**

The defense of the dissertation will take place on «__» _____, 2021 at ____ at the meeting of the Scientific Council No. DSc.03/30.12.2019.Fil/Ped.27.01 at Uzbekistan State University of World Languages (Address: 21A Kichik Halqa Yuli Street, Uchtepa District, 100138, Tashkent, Uzbekistan. Tel.: (99871) 230-12-91, fax: (99871) 230-12-92, e-mail: uzswlu_info@mail.ru)

The dissertation can be accessed in the Information Resource Center of Uzbekistan State University of World Languages (registered under No.: ____). Address: 21A Kichik Halqa Yuli Street, Uchtepa District, 100138, Tashkent, Uzbekistan. Tel.: (99871) 230-12-91, fax: (99871) 230-12-92, e-mail: uzswlu_info@mail.ru

The abstract of the dissertation was distributed on «__» _____ 2021.
(Registry record No. ____ dated «__» _____ 2021).

Kh.D. Paluanova
Interim Chair of the Scientific Council on Awarding Scientific Degrees, Doctor of Philological Sciences, Professor

Kh.B. Samigova
Secretary of the Scientific Council on Awarding Scientific Degrees, Doctor of Philological Sciences (DSc.)

L.T. Akhmedova
Chair of the Scientific Seminar of the Scientific Council on Awarding Scientific Degrees, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

INTRODUCTION (abstract of the PhD dissertation)

The topicality of the research and its necessity. In the world educational practice along with developing and implementing effective methods of teaching foreign languages, a special attention is paid to the development of educational technologies that foster foreign language teachers' capacity for reflective thinking, identifying their learning trajectories, life-long learning and advancing their knowledge, skills, and competences in accordance with the ever changing requirements of the modern labor market.

A huge body of research studies has been conducted in such high ranking, world-renowned institutions as Victoria University of Wellington, Vanderbilt University, Center for Assessment Research, Policy and Practice in Education under Dublin City University, Education Department under the Council of Europe and other educational institutions on investigating the potentials of a portfolio pedagogy, e-portfolios, and a language portfolio in promoting language teachers' skills and competences in the target language, their problem solving skills in various work-related situations in the age of globalization and integration.

In our country, where rapid reforms on publicizing learning foreign languages are taking place, rethinking and upgrading the system of foreign language teacher education system deserves a special attention too. In the context of the reforms, training future teachers of foreign languages is not only about developing their linguistic, communicative and professional competences, but also promoting their capacity for reflective thinking, autonomous learning, and self-assessment, which eventually lead to enhancing their capacity for lifelong learning and continuing professional development. Special attention is paid to "developing fundamental, applied and innovative scientific works, preserving the existing scientific schools and establishing new ones, increasing their cadre potential and engaging talented young people in science"¹. In this respect, it is appropriate to carry out wide-scale research studies on utilizing a language portfolio in learning foreign languages, and implementing it in the system of English language teacher education.

The given research suggests certain ways and tools that would contribute to the implementation of tasks outlined in Presidential Decrees PD-4947 "On the Strategy for the Further Development of the Republic of Uzbekistan" as of February 7, 2017; PD-2909 "On Measures of Further Development of Higher Education System» as of April 20, 2017; PD-3775 "On Additional Measures for Improving the Quality of Education in Higher Education Institutions and Guaranteeing their Active Participation in Wide-Scale Reforms in the Country" as of June 5, 2018; PD-5117 "On Measures to Raise the Popularization of Learning Foreign Languages to a Qualitatively New Level" as of May 21, 2021; Decrees of Cabinet of Ministers No. 610 "On Measures for Improving the Quality of Foreign

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги «Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси тўғрисида»ги ПФ-5847-сон Фармони.
https://nrm.uz/contentf?doc=602358_&products=1_vse_zakonodatelstvo_uzbekistana

Languages Education in Educational Institutions" as of August 11, 2017; No. 816 "On Providing Higher Education Institutions with Textbooks" as of October 10, 2018, and other related regulatory documents and decrees.

Relevance of the theme of the dissertation to the priority direction of science and technology development in Uzbekistan. The dissertation research is conducted within the priority direction I. "Spiritual and Cultural Development of Democratic Civil Society, Formation of Innovative Economy."

Problem development status. In Uzbekistan, issues of foreign languages teaching have been profoundly investigated by such scholars as G.H.Bakieva, L.T.Akhmedova, J.J.Jalolov, T.K.Sattorov, M.Djusupov, D.U.Hoshimova, and I.Tukhtasinov.²

The issues of implementing the Common European Framework of Reference (CEFR) in foreign languages learning system in the country have been scrutinized in the works of F.M.Rashiova, J.Jalolov, G.Mahkamova, Sh.Ashurova, L.Kirkham, A.Iriskulov, and B.G.Kulmatov.³

Features of enhancing English language teacher education in Uzbekistan have been investigated in the works of M.Gulyamova, K.Muradkasimova, K.D.Riskulova and D.Kurbanbaev.⁴

The concept of language portfolio and European Language Portfolio was scientifically and methodologically developed by A.Christ, F.Deubuser, J.Trim, G.Schneider, P.Lenz, R. Perclova, D.Little, and R.Scherer.⁵

General pedagogical and educational principles of employing portfolios have been developed by such CIS scholars as G.B.Golub, O.V.Churakova, V.K.Zagvozdkin, T.G.Novikova.⁶

² Bakieva G.Kh., Tukhtasinov I.M. Expressing Stylistic Devices in Compound Words // Eastern European Scientific Journal. – Ausbage, 2018. – № 3 – P. 49-55; Ахмедова Л.Т. Роль и место педагогических технологий в профессиональной подготовке студентов. – Ташкент: Фан ва технология, 2009. – 160 с.; Жалолов Ж. Чет тил ўқитиш методикаси. – Т., 2012. – 432 б.; Саттаров Т. Қ. Мутахассислик бўйича амалий машғулотларда бўлажак чет тили муаллимнинг касбий малакаларини шакллантириш (инглиз тили материалида): дис. ... педагогика фанлари ... д-ри дис. – Т. 2000.; Джусупов М. Билингвальное образование: проблема звуковой и лингвокультурной интерференции. // Вестник РУДН, 2017. – №3. – С. 351-358.; Хошимова Д.У. Лингводидактические основы изучения лагун в контексте современного функционирования русского языка и межязыковых взаимодействий: Дис. ... докт. пед. наук. – Т., 2007. – 209 с.

³ Рашидова Ф.М. Совершенствование концептуально-методических основ внедрения CEFR с систему непрерывного образования Узбекистана (на примере английского языка). Дисс. ... док. пед. наук. – Т.: 2017. – С.309; Jalolov J., Makhkamova G., Ashurov Sh. English Language Teaching Methodology (theory and practice). –Т.: Фан ва технология, 2015. –336 p.; Kirkham L., Iriskulov A., Rashidova F. A Handbook for Teachers of Foreign Languages with reference to the CEFR. – Tashkent, 2014. – P. 32; Кулматов Б.Г. Инглиз тилини инновацион технологиялар ёрдамида ўқитишда CEFR мезонларидан фойдаланишнинг назарий асосларини такомиллаштириш. PhD ... дис. – Т., 2018. – 97 б.

⁴ Мурадқасимова К.Ш. Инглиз тилини ўқитишда талабалар кўникма ва малакаларини баҳолаш хусусиятлари. Пед. фан. фал. д-ри ... дисс. автореф. – Т., 2019 – 42 б.; Гулямова М. Инглиз тилини ўқитишда талабалар коммуникатив компетенциясини ривожлантиришга интегратив ёндашув. Пед. фан. фал. д-ри ... дисс. автореф. – Т.: 2019 – 44 б.

⁵ Крист А., Дебюзер Ф., Добсон А. Трим Дж. и др. Европейский языковой портфель (пер.) / А.Крист, Ф.Дебюзер, Дж.Трим. – М.: Еврoшкола, 1998. – 217 с.; Perclová R. The Implementation of European Language Portfolio Pedagogy in Czech Primary and Lower-Secondary Schools: Beliefs and Attitudes of Pilot Teachers and Learners. PhD Thesis. – University of Joensuu, 2006. – 318 p.; Schärer R. A European Language Portfolio – a Possible Format. In: Council of Europe, 1992. – P. 140-146; Little D. The Common European Framework and the European Language Portfolio: Involving learners and their judgments in the assessment process. Language Testing, 2005. – 22 (3). – P. 321-336.

Implementation of European Language Portfolio in developing would-be professionals' language skills within higher education settings was suggested by CIS scholars I.Kruze, O.Miroshnikova, and A.Sycheva.⁷

Theoretical foundations of using electronic portfolios for educational purposes were developed by such authors as B.Cambridge, T.Dornan, C.Carol, J.Parboosingh, V.McNair, D.Galanouli and studies conducted by the members of the Association of American Colleges and Universities.⁸

In Uzbekistan, so far, using portfolio pedagogy in education as well as the issues of integrating language portfolio pedagogy into pre-service English language education has not been the object of extensive research.

Relevance of the research to the scientific research plans of the host university. The research was conducted within the innovative project No.: И-204-4-5 entitled "Designing and Implementing Virtual Resources on the Basis of Information-Communication Technologies for English Language Specialty Subjects".

The aim of the research is to develop a methodology of implementing a language portfolio in pre-service English language teacher education.

Tasks of the research:

Reviewing and analyzing relevant studies, sources, and literature on the concept of portfolio pedagogy, its definitions, content, and areas of its implementation;

Analyzing the theoretical principles that frame the features of integrating language portfolios into English language teacher education;

Developing the "Uzbek Model of European Language Portfolio" (hard copy and e-version) for the baccalaureate courses of higher education institutions specialized in English language teacher education in the Republic;

Piloting the model of language portfolio both in hard copy and electronic version;

⁶ Голуб, Г. Б. Портфолио в системе педагогической диагностики / Г.Б.Голуб, О.В.Чуракова // Школьные технологии, 2005. – N 1. – С. 181 – 195; – № 2. – С. 189 – 201; Новикова Т.Г., Пинская М. А., Александр С.П. и Федотова Е.Е. Портфолио в зарубежной образовательной практике // Вопросы образования, 2004. – №3. – С. 201-238.

⁷ Крузе И.И. Профессионально-ориентированный языковой портфель как интегральная технология иноязычного образования студентов-юристов. Дисс. ... канд. пед. наук. – М., 2016. – 271 с.; Мирошникова О.Х. Формирование профессионально-языковых компетенций в системе естественнонаучного образования на основе технологии языкового портфеля. Дисс. канд. пед. наук. – Ростов-на-Дону, 2008. – 195 с.; Сычева А.В. Инновационный подход к повышению профессиональной квалификации лингвиста-преподавателя в рамках требований общеевропейских компетенций. Дисс. ... канд. пед. наук. – М., 2004. – 195 с.

⁸ Cambridge B. L. Electronic portfolios as knowledge builders. In B. L.Cambridge, S.Kahn, D.P.Tompkins & K.B. Yancey (Eds.), *Electronic portfolios: Emerging practices in student, faculty, and institutional learning.* – Washington, DC: American Association for Higher Education, 2001. – Д. 1-11; Dornan T., Carmen C., and Parboosingh J. An Electronic Learning Portfolio for Reflective Continuing Professional Development. // *Medical Education*, 2002. – 36 (8) – Д. 767-769; McNair V., Galanouli D. Information and Communications Technology in Teacher Education: Can a Reflective Portfolio Enhance Reflective Practice? // *Technology, Pedagogy and Education*, 2002. – №.11 (2) – P. 181-196.; Association of American Colleges and Universities. Online Source <https://www.aacu.org/about> Last Accessed: 19.09.2020.

Justifying the potential of the language portfolio model in promoting reflective thinking, autonomous learning, and self-assessment skills of would-be English language teachers through experimental works;

Based on the findings of the research, developing methodological recommendations for using a language portfolio in English language teacher education specialized baccalaureate courses.

The object of the study is the process of pre-service English language teacher education at higher education institutions.

The subject of the research is future English language teachers' skills in using a language portfolio for fostering their capacity for self-assessment, autonomous learning, and reflective thinking.

Methods of the research. Set of complex methods aimed at investigating the adequate state of learning were used in the research. They include theoretical methods: analysis and synthesis, comparative analysis of relevant studies in the field; diagnostic methods: surveys, questionnaires, pre-and post-tests; quasi-experimental methods, and statistical data analysis methods: reliability tests, independent samples t-tests, paired-samples t-tests, and linear regression analysis.

The novelty of the research is determined by the following:

a didactic and methodological support of ensuring assessment transparency in the context of higher education and self-assessment of students' foreign language skills and competences on the basis of the Common European Framework of Reference have been enhanced through self-assessment checklists and tasks given in the model of the language portfolio;

the efficiency of a language portfolio technology in forming and developing future English language teachers' communicative and professional competences by integrating the portfolio's essential functions such as promoting reflective thinking, developing self-assessment skills, and learner strategies and techniques based on Kolb's experiential learning cycle have been experimentally tested and justified;

by developing the "Uzbek Model of European Language Portfolio" for pre-service English teacher education program students, methodological recommendations on developing and implementing models of a language portfolio in teaching foreign languages in philological and non-philological courses by considering their specifications have been worked out;

didactic support of developing future English language teachers' metacognitive, reflective, self-assessment and self-monitoring skills has been enhanced through developing a mobile application version of a language portfolio that takes into account users' individual needs, flexibility of learner centered education, and promotes linguistic and communicative competences.

Practical outcomes of the research are as follows:

The Uzbek Model of European Language Portfolio (hard copy version), aimed at fostering students' reflective thinking skills, self-assessment skills, and independent language learning strategies and techniques in higher education setting for students majoring in English language and language teaching has been developed;

Interactive, automated electronic mobile version of the "Uzbek Model of European Language Portfolio" (Electronic Version 1.0.0., for Android OS run mobile devices) that enables students to develop their capacity for lifelong learning by developing reflective thinking, self-assessment, and autonomous learning strategies and techniques as well as to set targets, document their progress has been developed (Copyright Certificate No. DGU 09450 issued by the Agency of Intellectual Property as of October 14, 2020);

Reliability of research findings and outcomes are determined by the use of profound theoretical terminology, approaches to research, and theoretical-scientific data that come from official sources; by the scrutiny of teaching-methodological provision (State Educational Standards, curricula, syllabi, and textbooks) used in baccalaureate courses specialized in English language teacher education and other related regulatory documents; by the implementation of the model of language portfolio and practical recommendations on its use based on the experimental studies, and by the fact that the research results and outcomes have been mathematically and statistically tested/verified, and the outcomes of the research have been confirmed by competent regulatory bodies and organizations.

Scientific and practical significance of the research outcomes.

The scientific significance of the research outcomes is identified by the current condition of using the approaches, methods, and technologies in promoting self-assessment, reflective thinking, autonomous learning skills of students who major in English language teacher education and foreign languages in higher education establishments of the Republic. Moreover, the outcomes of the research and their scientific significance are based on experimental scrutiny of theoretical foundation and methodological application of language portfolio, its content, aims and tasks, and its role in promoting the above-mentioned skills and competencies.

The practical significance of the research outcomes is outlined in recommendations that suggest careful consideration of challenges and opportunities of integrating language portfolio pedagogy into curricula and syllabi of courses that specialize in foreign languages teaching in higher education institutions. In addition, practical considerations also suggest application of language portfolio pedagogy based on the Experiential Learning Cycle suggested by Kolb, and that application of an electronic version of language portfolio, mobile application versions, in particular, should be made based on testing the mobile portfolios using Technology Acceptance Model (TAM) suggested by Davis. The practical application of research outcomes can also be seen in their use as a methodological basis for developing other models of Language Portfolio that foster learning and teaching foreign languages in pre-school education, secondary education, and other specialties within the tertiary education system of Uzbekistan.

Implementation of the research results. The following have been implemented based on the findings, practical recommendations and conclusions of the research related to investigating theoretical-methodological foundations of using language portfolio in foreign language teacher education:

Based on "The State Educational Standard of the Republic of Uzbekistan: Requirements to the level of preparation of graduates in foreign languages at all levels of education", and taking into account qualification requirements, curriculum, modules within the curriculum, and modules' learning outcomes of the bachelor degree courses specialized in pre-service English language teacher education has been developed and put into practice (Copyright certificate No.: 001657 issued by the Intellectual Property Agency under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan as of October 17, 2019). As a result, an opportunity for the English language learners to self-assess their target language skills and competencies according to the CEFR and ensuring assessment transparency have been provided;

Practical recommendations on applying the language portfolio pedagogy in foreign language teacher education as a tool for formative and summative assessment have been employed in developing syllabi and educational complexes of the modules 3.1 Communicative Linguistics, and 3.3. Mechanisms of Assessing Language Proficiency delivered at the Republican Research Center for Development of Innovative Methods in Teaching Foreign Languages under Uzbekistan State World Languages University (Reference No.: 10-06/24 issued by the Republican Research Center for Development of Innovative Methods in Teaching Foreign Languages as of May 21, 2021). As a result, sessions and materials used in-service teacher training courses have been enriched content wise;

A technology of promoting reflective thinking, self-assessment skills, and learner strategies and techniques in an integrated way through D. Kolb's experiential learning cycle was used in developing "Language Awareness for Teaching and Learning" and "Academic Writing" modules within MA in Teaching and Learning and MRes in Social Science Research courses at Westminster International University in Tashkent (Reference No.: RO/01-0384 issued by Westminster International University in Tashkent as of May 26, 2021). As a result, the contents and assessment rationale of the above-mentioned modules has been enhanced according to international standards;

Electronic mobile version of the Uzbek Model of European Language Portfolio (Copyright Certificate No. DGU 09450 issued by the Agency of Intellectual Property as of October 14, 2020) developed within the research has been used in the project entitled "Transition from School to University – What it Means to be a "University Student" carried out at Westminster International University in Tashkent in cooperation with University of Westminster in London, UK (Reference No.: RO/01-0384 issued by Westminster International University in Tashkent as of May 26, 2021). As a result, didactic provision for students to monitor and document their independent learning of foreign languages and development of their target language skills in the context of higher education have been created.

Self-monitoring and self-assessment tasks developed within the model of language portfolio and methodological recommendations on integrating such tasks into classroom practice have been used in the project titled "Learner Centered

Teaching Methodologies and Technologies" carried out at Muhkammad Al-Khwarizmi IT School (Reference No.: 01-01/1-696 of the Agency for the Development of Presidential, Creative and Specialized Schools under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan as of May 28, 2021). As a result, course participants' skills on the organization of learners' self-assessment skills through the use of learner centered educational technologies have been enhanced.

Approbation of research results. The outcome of the given research has been discussed in two international and five republican conferences.

Publication of research results. In total, 21 scientific-methodological works have been published on the research topic. They are one hard copy version of the language portfolio, one mobile application version of the portfolio, six research articles in journals recommended by the Supreme Attestation Commission for publishing main research outcomes of doctoral dissertation projects, of which two were published in international peer-reviewed journals and four in local scientific journals.

Volume and structure of the thesis. The thesis consists of an introduction, three chapters, a conclusion, a list of references, and appendices. The total volume of the thesis is 164 pages.

THE MAIN CONTENT OF THE DISSERTATION

In the **Introduction** the information about the urgency and topicality of the research theme, a comprehensive description of the degree of the study of the problem, the purpose and objectives of the research, the object and the subject, the conformity with the priorities of the national science and technology development, the scientific novelty and practical results of the research, the reliability of the obtained results, the implementation of the research results, the published works and the structure of the research is provided.

Chapter one, entitled "**Theoretical Background of Using Language Portfolio in Pre-Service English Teacher Education**", analyzes and reviews relevant literature on theoretical, pedagogical, and psychological foundations of portfolio pedagogy. The sections of the chapter also deal with the foreign experience of using portfolio pedagogy in various fields of education, and teacher education in particular.

Since the 20th century was the age of advanced technologies and the age of structural and systematic approaches to human development, education has also adopted a technological-systematic approach to defining its components. Furthermore, the term "educational technology" has been introduced to pedagogy and pedagogical sciences. This has been followed by terms such as "pedagogical technology" and "teaching technology." However, the distinguishing features of these terms have not been clearly defined yet.

UNESCO defines educational technology as "the study and ethical practice of facilitating learning and improving performance by creating, using and managing

appropriate technological processes and resources."⁹. Uzbek scholars, U.Q.Tolipov, and M.Usmonboeva have also attempted to define educational technology. According to U.Tolipov¹⁰, educational technology is a pedagogical activity, which is performed based on certain projects and aims at achieving positive learning outcomes. In defining educational technology, B. Bim-Bad states that it requires scientific projecting, diagnostic analysis of learners' personality in managing the learning process, and recognizing educational objectives and directing them towards positive learning outcomes.¹¹

Portfolio as educational technology has similar traits mentioned above. E.H.Tazutdinova¹², in her research dedicated to the study of implementing portfolio pedagogy in preparing teachers for their future teaching practice, clarifies/explains that portfolio as an educational technology fully matches the criteria suggested by M.Choshanov¹³ and presents an analysis of portfolio technology against structural components of educational technology (see Table 1).

Table 1.

Analysis of Portfolio Technology against the Criteria Suggested by M. Choshanov

Criteria	Features of Portfolio Technology
Goal-oriented	Depending on the type, the portfolio aims to develop, foster, and enhance specific skills and knowledge; it is fully flexible in matching its aim in the overall use to specific learning outcomes.
Conceptual	Conceptual and theoretical frameworks behind portfolio pedagogy come from constructivist, humanistic, and socio-cultural perspectives on teaching and learning.
Consistent	Portfolio can be used in different levels, in a wide range of teaching and learning contexts
Manageable	A portfolio enables designing, planning, and managing individual learning trajectories
Efficient	A portfolio is efficient in terms of achieving learning objectives while being extremely cost-effective.
Diagnostic	A portfolio as a learning tool emphasizes self-assessment, reflection, and learner autonomy.
Replicable	A portfolio can be applied in a wide range of learning contexts and learner groups.

Although portfolio technology is a relatively new concept, the scopes of using portfolios in education are increasing day by day. The education system of Uzbekistan has been employing the technology of portfolio in in-service teacher education; however, so far, little extensive research on the application of portfolio

⁹ UNESCO Definition of Educational Technology. Electronic Resource: <https://unevoc.unesco.org/go.php?q=tvetipedia+glossary+a-z&filt=all&id=647> Accessed: 10.03.2019.

¹⁰ Толипов Ў.К., Усмонбоева М. Педагогик технологиянинг татбикий асослари - Т.: Фан, 2006. – Б. 189.

¹¹ Бим-Бад Б.М. Педагогические течения в начале двадцатого века – М., РОУ, 1994. – 144 с.

¹² Тазутдинова Э.Х. Учебный портфолио в системе подготовки студента к будущей педагогической деятельности. Дисс. канд. пед. наук., 2010. – С. 34.

¹³ Чошанов М.А. Теория и технология проблемно-модульного обучения в профессиональной школе. Дисс. ... д-ра пед. наук. – Казань, 1996. – 368 с.

pedagogy in education has been conducted, and few scholars have referred to and defined the role of portfolio pedagogy. Whereas in Western countries, the use of portfolios in education has been receiving extensive attention.

Queen's University in Canada is considered one of the pioneers in employing teaching portfolios in its curricula back in the 1970s. This event was the cornerstone of portfolio pedagogy to become an indispensable part of teaching and learning worldwide. Since then, educational scholars have attempted to define the term from different perspectives (see Table 2).

Table 2.

Definitions of Portfolio

¹	Researchers	Definitions of Portfolio
1.	P. Winsor and B. Ellefson	A portfolio is as a mix of process and product, and is formed through student reflection, selection, accurate organization, and proper management of products of learning.
2.	T. Cooper and T. Love	An organized compilation that demonstrates knowledge, skills, values and/or achievements and that includes reflections or exegesis which articulate the relevance, credibility, and meaning of the artifacts presented.
3.	M. Pinskaya	A portfolio is a modern educational technology, which relies on an authentic assessment of learning and professional activity outcomes.
4.	N. Sokolova	A portfolio is a systematic and intentionally driven collection of records that serves as a basis for reflection on one's own activity and formative self-assessment of one's competencies and readiness for the workforce market.
5.	F. Paulson, P. Paulson and C. Meyer	Portfolio is a means of collecting student's efforts and achievements in several fields.
6.	E. Chzhen and D. Pardabayeva	A portfolio is a two-way technology. From a student's perspective portfolio is a tool for collecting and analyzing information concerning his/her learning and achievements. And from a teacher's perspective, a portfolio is a tool for feedback and assessment.

CIS scholars T.G. Novikova¹⁴, A.T. Prutchenkova and M.A. Choshanov¹⁵ propose seven categories of portfolio classification. They include: 1) Classification according to learning outcomes: learning and professional portfolios; 2) Classification according to subjects of portfolio use: individual and group portfolios; 3) Classification according to aims and situations of portfolio use: a portfolio of achievements, portfolio of personal growth, collection of works portfolio, employment portfolio, portfolio of promotion; 4) Classification according to materials presented in a portfolio: a portfolio of works, portfolio of reviews, showcase portfolio, and assessment portfolio; 5) Classification according to time portfolio used: weekly portfolios, semester portfolios, and course portfolios; 6) Classification according to data processed and presented through

¹⁴ Новикова Т.Г. Папка индивидуальных учебных достижений «портфолио»: федеральные рекомендации и местный опыт // Директор школы, 2004. – № 7. – С. 13-15.

¹⁵ Чошанов М.А. Теория и технология проблемно-модульного обучения в профессиональной школе. Дисс. ... д-ра пед. наук. – Казань, 1996. – 368 с.

portfolio use: hard copy portfolio, e-portfolio, and/or online portfolio; and 7) Classification according to major studied in portfolio use: Vermont Mathematics Portfolio and Language Portfolio.¹⁶ K. Wolf and M. Dietz classify portfolios into three general groups of portfolio types. They are process/growth portfolios, product/assessment portfolios, and employment portfolios.¹⁷

Our local scholars, N. Muslimov and M. Usmonboeva, classify learning portfolios into Documenting Portfolio, Portfolio of Achievements, Portfolio of Reviews, Showcase Portfolio, Evaluative Portfolio, and Online Portfolio¹⁸. As is seen in the definitions of the portfolio above, common functions of a portfolio that unite all definitions mentioned above circle around its two functions: pedagogical and reporting functions.

In the USA, interest in portfolio technology was born in the 1980s and peaked its use in education in the mid-1990s. Initially, a portfolio was developed to offer an alternative assessment tool that addressed such issues as providing authenticity in assessment tasks and fostering students' implementation of acquired skills and obtained knowledge. Later on, scopes of portfolio use have increased. By the end of the 20th century in the USA, portfolio was used not only as an alternative assessment tool, but also as a means of increasing and guaranteeing learner and staff productivity. National Board for Professional Teaching Standards (NBPTS) in the USA started using the portfolio as a tool for certification of educators who have achieved high results in their teaching practice¹⁹. Currently world's leading universities employ portfolio as an educational technology. In particular, it is widely used by Tokyo University in entrance examinations, at Hong-Kong University in teaching social sciences, at Sheffield Hallam University in teaching EAP courses, and Hacettepe University of Turkey in teaching the modules within social sciences courses.

With the paradigm shift in education and the development of information technologies, portfolio technology moved from paper-based format to electronic format, due to which features of the portfolio were enhanced by adding interactivity, portability, shareability, and fewer teacher workload opportunities. Currently, due to recent developments in the internet and smart technologies, integration of those technologies into education, electronic portfolios or e-portfolios are seen as an indispensable part of many courses and programs ranging from school to tertiary and professional education. According to P. Abrami and H. Barrett, an e-portfolio enables students to hone their technology skills²⁰. Students working with e-portfolios along with developing their self-directed

¹⁶ Прутченков А.С., Новикова Т.Г., Пинская М.А. Портфолио: типичные ошибки и затруднения // Народное образование, 2005. – № 2. – С.71-81

¹⁷ Wolf K., Dietz M. Teaching portfolios: Purposes and possibilities //Teacher education quarterly, 1998. – P. 9-22.

¹⁸ Муслимов Н.А., Усмонбоева М.Х., Сайфуров Д.М., Тўраев А.Б. Инновацион таълим технологиялари. – Тошкент, 2015. – Б. 116.

¹⁹ Dietz M. E. Using portfolios as a framework for professional development // Journal of Staff Development, 1995. Т. 16. – №. 2. – P. 40-43.

²⁰ Abrami P., Barrett H. Directions for research and development on electronic portfolios //Canadian Journal of Learning and Technology/La revue canadienne de l'apprentissage et de la technologie, 2005, Т. 31. – №. 3.

learning and self-assessment skills enhance their digital literacy skills. E-portfolios are also an excellent tool for developing users' critical thinking and problem-solving skills.²¹ As in typical portfolios, which put a reflection as a focal point and focus of their use, e-portfolios also enable students to enhance reflective thinking skills. It can be facilitated by features such as connecting, tagging, and creating meaning out of past learning experience²². As an educational technology, e-portfolios are cost-effective compared to hard copy portfolios; they are portable, easy to access and time-saving.

As can be concluded from the given review of portfolio pedagogy, the portfolio approach in education had been practiced long before introducing European Language Portfolio. However, it was the European Language Portfolio that introduced the tool to many areas of language teaching and learning in various contexts, ranging from Ireland to Japan, Russian Federation to Vietnam. As a tool that reflects the Common European Framework of Reference (CEFR) philosophy, European Language Portfolio was adopted in many countries, where CEFR was introduced to language curriculum and foreign languages learning and teaching policies.

The concept of the European Language Portfolio was developed with the vision of suggesting solution to a number of challenges. In particular, it was seen as a way of promoting modernizing a multi-level foreign language teaching and learning and solving the problems that arouse in teaching foreign languages within public and private institutions.

Table 3.

Definitions of Portfolio on the Basis of T.G.Novikova, A.T. Prutchenkova and M.A.Choshanov's Categories

1	Category	Definition
1	Classification according to learning outcomes	Language portfolio is a learning portfolio.
2	Classification according to subjects of portfolio use	Language portfolio is an individual, private document.
3	Classification according to aims and situations of portfolio use	Language portfolio is a portfolio of achievements, personal growth, collection of works, and portfolio of employment.
4	Classification according to materials presented in a portfolio	Language portfolio is a collection of works, showcasing works and assessment.
5	Classification according to time portfolio used.	Language portfolio is a course, level portfolio.
6	Classification according to data processed and presented through portfolio use	Language portfolio can be presented both in hard copy and soft copy format.
7	Classification according to major studied in portfolio use	ELP is a language portfolio.

²¹ Wall K. et al. Developing digital portfolios: Investigating how digital portfolios can facilitate pupil talk about learning //Technology, Pedagogy and Education, 2006, T. 15. – №. 3. – P. 261-273.

²² Lorenzo G., Ittleson J. An overview of e-portfolios. Educause Learning Initiative Paper 1., 2005.

In the early 2000s, the ELP was widely used in European countries, but later on its use spread across non-European Union countries. Particularly, it has become widely available in more than 118 models in Turkey, Russian Federation, Canada, Japan, and Malaysia. In our opinion, ELP is a tool that is comprised of three essential components (Language Passport, Language Biography, and Dossier).

According to the object and subject of our research we propose the definitions of portfolio based upon T.G. Novikova, A.T. Prutchenkova and M.A. Choshanov's categories of defining educational technology (see Table 3).

In our research, theoretical foundations of a portfolio pedagogy have been reviewed from the pedagogical and psychological perspectives. The literature suggests that portfolio pedagogy is built upon learning theories that place learners in the center of learning and teaching. According to the analysis of literature, portfolio can be discussed from metacognitivism, cognitivism, constructivism, reflective pedagogy, and socio-cultural theory of learning (see Figure 1).

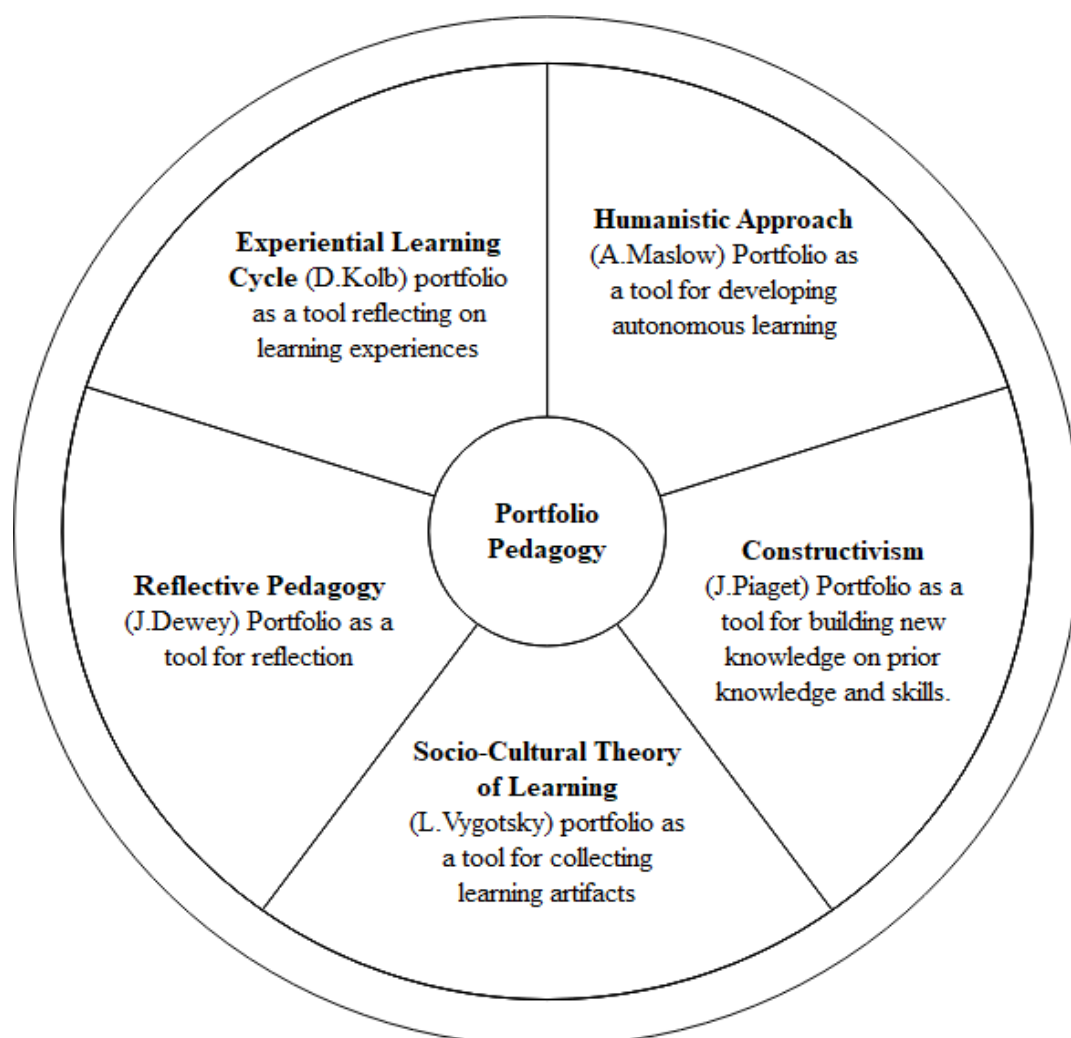

Figure 1. Learning Theories within Portfolio Pedagogy

The review of theoretical literature and the analysis of theories of learning that build the foundations of a portfolio technology declares the following definition of a language portfolio within the given research. We define *a portfolio*

as a complex, yet a university tool that recognizes students as central agents of education and that unites latest approaches to learning and teaching. Based on the given definition of a portfolio pedagogy, a language portfolio can be defined as a learner-centered educational tool that fosters students' transferable skills along with their communicative competences in target language(s), which are necessary in maintaining life-long learning. In the context of a language teacher education system a language portfolio can be defined as a collection of tasks and exercises that promote reflective thinking, self-assessment, and learner strategy enhancement that eventually contribute to the formation of an autonomous learner capable of carrying out further professional development.

In the research in the course of working out the methodology of implementing language portfolio in pre-service English teacher education the methodology of integrating the components of language portfolio that foster reflective thinking, self-assessment, and development of learning strategies and techniques in an integrated way based on Kolb's cycle of experiential learning.

The experiential learning cycle explains the above-mentioned approaches to learning by placing them in process and perception continuums.

The second chapter of the dissertation entitled "**Methodology of Integrating Language Portfolio into the System of Pre-Service English Teacher Training**" deals with the practical implications of developing a model of language portfolio and integrating it into the existing teacher education program based on the analyses of the curricula and modules syllabi.

According to Council of Europe guidelines, the model of ELP can be compiled for both informal and formal situations of language learning and teaching. The guidelines state that three main issues should be considered before compiling an ELP: 1) Age of ELP users, which is reflected in the design, layout, and complexity of instructions regarding its use and self-assessment checklists. 2) Context of language learning and ELP use, e.g., formal or informal setting; and 3) Sociolinguistic context of ELP use and language learning²³.

Taking into account the mentioned criteria enable developers to come up with models of portfolio that meets the requirements of educational setting and achieve the envisioned learning outcomes through the use of ELP. According to the analysis of existing and Council of Europe validated models of language portfolio since 2000, it is recommended that the ELP consists of three core sections: 1) Language Passport; 2) Language Biography; and 3) Dossier.

In the process of developing the model of European language portfolio with an aim of integrating it into the curriculum, the existing curriculum has been analyzed through the prism of approaches to curriculum design proposed by Ornstein and Hunkins²⁴. They are behavioral, managerial, systematic, academic, reconceptualist, and humanistic approaches.

²³ Council of Europe. Guide to Compiling an ELP // <https://www.coe.int/en/web/portfolio/guide-to-compiling-an-elp>

²⁴ Ornstein A., Hunkins F. Curriculum design//Curriculum: Foundations, amd principles, 2009. – № 5. – P. 181-206.

Based on the analysis of curriculum and syllabi of pre-service English teacher education program, a language portfolio model consisting of three core sections has been designed (see Figure 2).

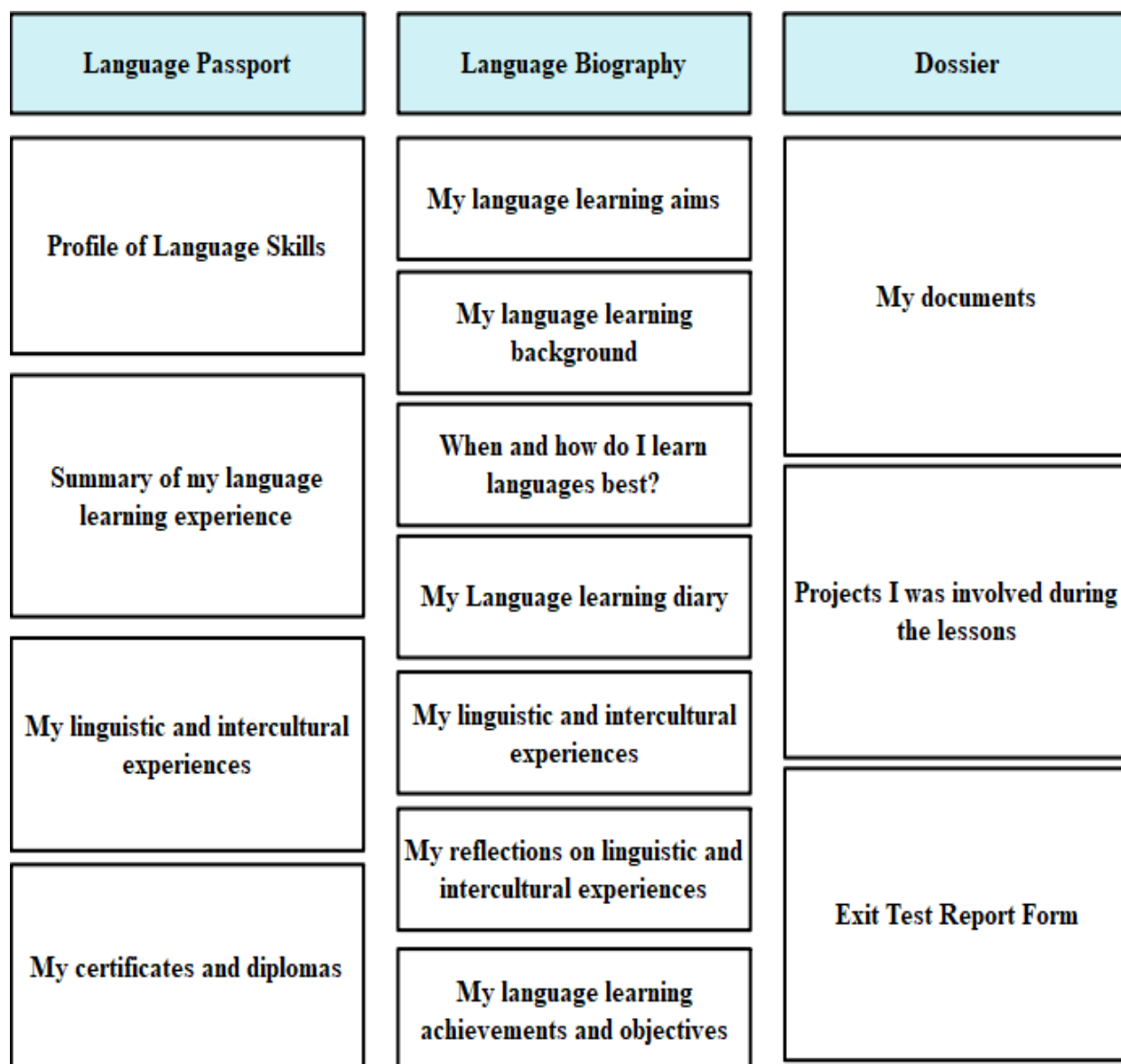

Figure 2. Components of the Uzbek Model of ELP

Blakeley²⁵ suggests that teachers play a central role in introducing the ELP to their students in a way that is motivating enough for students to use it effectively. Therefore, it was decided to design and develop lesson plans that would best fit the existing modules within the PRESETT curriculum and enable experimental group teachers to introduce the ELP. The analysis of the "Independent Study Skills" module syllabus revealed that there are ten topics to be delivered throughout the module²⁶ (see Figure 3).

²⁵ Blakely R. Practical (h)ELP. The EAQUALS-ALTE European language portfolio: a manual for schools and teachers, 2014 – P. 54.

²⁶ Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети. Мустақил таълим кўникмалари. 5111400 – Хорижий тил ва адабиёти бакалаврият таълим йўналиши фан дастури. – Т., ЎзДЖТУ, 2020. – Б. 4. .

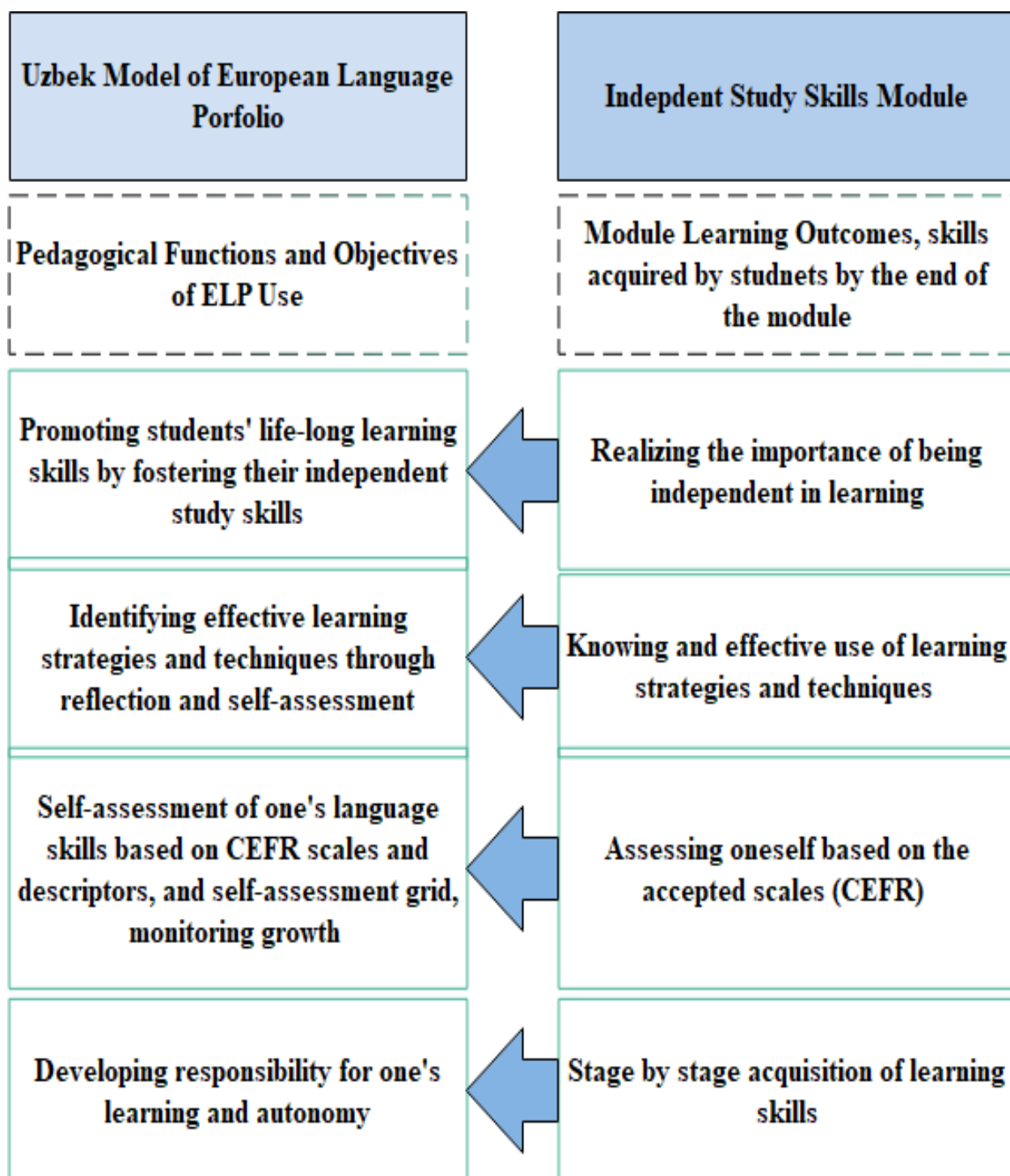

Figure 3. Organic Bond of Learning Outcomes of Independent Study Skills Module and the Language Portfolio

Taking this into consideration "Independent Study Skills" module has been chosen as a kick-off point for students to start using the language portfolio.

As D.Little suggests it is highly recommended to have portfolio introductory sessions with students prior to the start of using a language portfolio²⁷. Therefore, topics 3 (Self-Assessment) and 4 (Setting correct targets) given in the Independent

²⁷ Little D. and Perklova R. The European Language Portfolio: a guide for teachers and trainers. Council of Europe. – Strasbourg, 2001. – 55 p

Study Skills module syllabus were methodologically enhanced to make them suitable for introducing the concept of a language portfolio. These topics are closely related to the central focus of the European Language Portfolio concepts as self-assessment according to CEFR and setting goals in language learning.

Therefore, it was decided to come up with activities that would introduce CEFR, its central idea, and self-assessment in language learning and through the activities expose students to the first time use of the Uzbek Model of European Language Portfolio in their studies through the PRESETT program. According to the analysis of PRESETT curriculum linguistic course modules syllabi and assessment specifications given in the syllabi, the modules employ wide range of assessment tasks that are formative and summative in nature.

To provide the relevance of the language portfolio and motivate students towards its use the functions and components of the ELP have been aligned with the modules in the curriculum (See Table 4).

Table 4.

Proposed Model of Integrating ELP into PRESETT Linguistic Course

Modules	Parts of ELP	Activities	Functions of ELP
Independent Study Skills	Language Passport, Language Biography, Dossier	Introduction to the concept of Language Portfolio	Pedagogical
The Practice of Language Aspects	Language Biography; Self-Assessment Checklists	Reflection Tasks, Self-Assessment Activities	Pedagogical
Integrated Language Skills	Language Biography; Dossier	Reflection, Self-Assessment	Pedagogical, Reporting
Reading and Writing	Language Biography; Dossier	Reflection, Self-Assessment	Pedagogical, Reporting
Integrated Course of Language Teaching	Language Biography; Dossier	Reflection	Pedagogical, Reporting
Intercultural communication in learning foreign languages	Language Biography My intercultural experiences	Reflection	Pedagogical

Within the given research, Kolb’s experiential learning cycle has been used in designing the integration and implementation of the language portfolio into the teacher education program.

Prospective teachers, while using portfolios, follow the steps in the cycle proposed by D. Kolb²⁸ (see Figure 4). Therefore, by using a portfolio, they are involved in a hands-on experience of using a portfolio (concrete experience).

²⁸ Kolb D.A. The process of experiential learning. Experiential learning: experience as the source of learning and development. – Prentice-Hall, Inc., 1984. – P. 20-38.

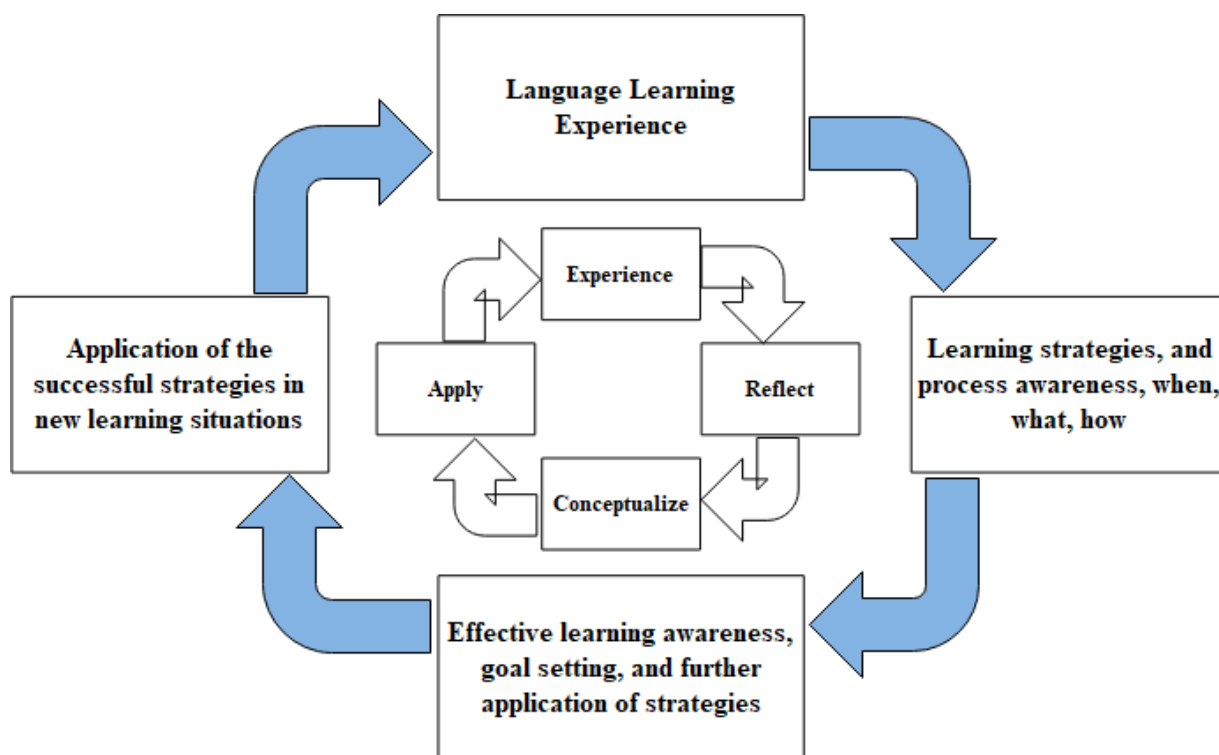

Figure 4. Methodology of Using Language Portfolio Based on Kolb's Learning Cycle

They reflect on their use of portfolio (reflective observation), build an understanding of how a portfolio is used (abstract conceptualization), and consequently employ it in their own teaching practices (active experimentation). In terms of portfolio pedagogy, Kolb's experiential learning theory explains how users of portfolios reflect upon their language learning experiences and build and modify their abstract conceptualizations and use the prior experiences in future learning events and situations.

The process entails using reflective thinking, self-assessment tasks, and awareness raising of learning strategies and techniques tasks together with activities and tasks given in the modules in an integrated manner.

Overall it can be concluded from the analysis of works carried out in the research, language portfolio places learners in the heart of learning. In a learner-centered approach, educators rely on learners' existing background knowledge in presenting the material and developing their skills; teachers act as facilitators and let learners' express themselves, considering their emotional, cognitive condition, and moral values. In addition, the learner-centered approach emphasizes developing learners' independent learning skills, instructing on how to select appropriate learning techniques, and redistribution of teachers' role in the learning process and limiting their role to facilitator, advisor, and coach. Regarding the content of teaching and learning materials, learner-centered technologies heavily rely on authenticity, especially in teaching and learning foreign languages. As L. Akhmedova states, "learner-centered processes of teaching, develop the internal world of the young generation, scaffolds creative self-realization and self-

determination of students; fosters their individual development, autonomous learning, and self-education skills and facilitates the development of subjective qualities of an individual (autonomy, and independence)."²⁹

Chapter three of the thesis entitled "**Experimental Study on Determining the Feasibility and Efficiency of Using a Language Portfolio in Pre-Service English Teacher Training and Its Results**» deals with the methodology of carrying out experimental part of the research, aims and tasks of the experimental study, results and their analysis.

According to the methodological requirements set for organizing and conducting experimental studies, the study was carried out in 2017-2020 with the participation of students in three sample higher education institutions: Gulistan State University, Samarkand State Institute of Foreign Languages, and Uzbekistan State World Languages University. The study involved 298 students taking pre-service teacher education courses in specialties 5111400 – Foreign Language and Literature and 5120100 – Philology and Teaching Languages.

At the diagnostic (prognostic) stage of the research (*academic years 2017-2018, 2018-2019*) The works on identifying the scope of the research problem in designated higher education institutions was carried out. There were also works done on the analysis of existing curricula, modules syllabi, graduate qualifications and teaching methodological aids with an aim of developing the model of language portfolio for the context of its use. Pre-test surveys were conducted among the students – research participants. A pilot study on the use of the language portfolio model was carried out at this stage.

The analysis of qualification requirements approved by the order No. 744 of the Ministry of Higher and Specialized Secondary Education it is stated that the graduates would be able to carry out independent learning, organize their work on self-development independently, plan, monitor their own development, and self-assess their achievements throughout the work³⁰. "Independent Study Skills" module proforma approved in 2017 and 2018 suggests students' acquisition of such skills as indentifying their learning styles, techniques and strategies, relevance of reflection in learning, self-assessment, and setting targets for their future learning. However, the syllabi does not provide a tool that would enable students and teachers systematically align these skills with other modules in the curriculum. In addition, no information is provided on the importance and relevance of reflective thinking skills to the future teaching practices and professional development of graduates. It was also revealed that the module syllabus does not provide any guidance or information on the use of language portfolio. Whereas, according to scholarly literature, it is the language portfolio that provides students with an opportunity to acquire such skills as self-assessment, reflective thinking

²⁹ Ахмедова Л.Т. Личностно-ориентированный подход к современному обучению и воспитанию студентов высших учебных заведений Республики Узбекистан. // Foreign Languages in Uzbekistan, 2016. – №4 (12). <https://journal.fledu.uz/ru/lichnostno-orientirovannyj-podhod-k-sovremennomu-obucheniyyu-i-vospitaniyu-studentov-vysshih-uchebnyh-zavedenij-respubliki-uzbekistan/>

³⁰ 5111400 – Хорижий тил ва адабиёти (тиллар бўйича) бакалавриат таълим йўналишининг малака талаблари. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги. – Тошкент, 2018. – 37 б.

and identifying learning strategies and techniques, and setting appropriate learning goals.

The following conclusions were made based on the analysis of existing curriculum and modules within it: there is a provision that portfolio pedagogy should be used in assessing students' knowledge and skills, use of reflective logs, journals and diaries to develop students reflective thinking. But the use of language portfolio for the above purposes is not mentioned; portfolio technology or portfolio completion is used only as a one-time assessment task. The learning outcomes of the modules in the linguistic course component of the curriculum suggest that students should reach certain levels of language proficiency based on the CEFR levels and descriptors, but students are not provided with a tool that would enable their progress towards the expected levels independently; students are also not provided with educational tools and aids that would enable them to set learning goals, and track their progress over time in terms of achieving certain levels of language proficiency. Based upon the results of the survey aimed at identifying students' capacity for reflective thinking and independent learning, and self-assessment, it can be concluded that students' above-mentioned skills are of very low level. Students do not have or lack ideas or understanding of relevance of independent learning and reflective thinking to their lifelong learning in their future teaching practice.

At organization and preparation stage of the research sites of experiments, duration, and implementation of language portfolio in the educational process were identified. Participants of the research were selected. Hard copy and electronic mobile versions of the Uzbek Model of European Language Portfolio were developed.

At the practical stage of the experiment number of research participants was identified and overall 6 groups (3 control groups and 3 treatment groups) from each institution were selected for the experiment. The total number research participants in both groups accounted for 298 students (150 students in control groups and 148 students in treatment groups). The practical stage of the research was carried out in academic year 2018-2019 with the implementation of the language portfolio model. At this stage, the methodology of enhancing future language teachers' capacity for reflective thinking, self-assessment, and independent learning by means of using the hard and soft copies of the Uzbek Model of European Language Portfolio was experimentally tested.

At the final stage of the research (academic year 2019-2020) the analysis of results obtained during the experiments was carried out and the methodology of integrating the language portfolio into English language teacher education program was developed.

At the experimental stage of the research students capacity for self-assessment, and independent study was identified with the use of surveys designed

using five-point Likert Scale questions. Research participants reflective thinking skills were measured using the questionnaire adopted from David Kember et al³¹.

The survey consisted of five-point Likert Scale-type questions. Before disseminating and conducting the surveys, survey tools were tested for their internal consistency by employing the Cronbach Alpha test in SPSS v. 17.0 statistical tool (see Table 5).

Table 5.

Reliability Statistics of Survey Tools

Survey	Cronbach α	Number of Items
Self-Assessment Skills Survey	0,72	12
Reflective Thinking Skills Survey	0,77	8
Autonomous Learning Skills Survey	0,85	14

The level of students' reflective thinking skills and autonomous learning skills in each study groups at pre-test and post-test stage given in the Table 6. The mean values and standard deviations were calculated to each item in the questionnaire (see Table 6).

Table 6.

Efficiency Indicators in pre- and post-test stage in control and treatment groups

Variables	Groups	Number of students (<i>n</i>)	Pre-Test Stage Indicators		Post-Test Stage Indicators	
			Mean Value	Standard Deviation	Mean Value	Standard Deviation
Autonomous Learning Skills	Treatment Groups	148	2,89	0,28	4,17	0,12
	Control Groups	150	2,89	0,28	3,02	0,12
Reflective Thinking Skills	Treatment Groups	148	2,33	0,13	4,14	0,26
	Control Groups	150	2,33	0,13	2,87	0,42

Mathematical-statistical analysis was carried out using the data obtained from treatment and control groups during the experiments. Methods of inferential statistics such as independent samples t-test, dependent samples t-test, and hypothesis testing employing mean values were employed in the analysis.

Cohen's d test was used in determining the effect size of the obtained results and their generalizability (see Table 7).

³¹ Kember D. et al. Development of a questionnaire to measure the level of reflective thinking //Assessment & evaluation in higher education, 2000. – T. 25. – № 4. – P. 381-395.

Table 7.

Summary of Dependent Samples t-test Results of Treatment Groups

Variables	Pre-Test		Post-Test		95% reliability interval		P*
	Mean Value	SD	Mean Value	SD	Upper	Lower	
Autonomous Learning Skills	2,89	0,28	4,17	0,12	4,10	4,24	0,0
Reflective Thinking Skills	2,33	0,13	4,14	0,26	3,92	4,36	0,0

* $p \leq 0.05$

The results of the Independents Samples Student's t-test then were analyzed using Cohen's d test for their effect size. The below-given equation was used to calculate the effect size.

$$d = \frac{\bar{x}_2 - \bar{x}_1}{SD \text{ pooled}}$$

$$SD \text{ pooled} = \frac{\sqrt{SD_1^2 - SD_2^2}}{2}$$

As Lakens³² states effect size is considered one of the most important outcomes of empirical studies. Effect size helps us determine whether intervention in experimental groups has an effect greater than zero or not and report it in metric form. According to Cohen³³ the effect size is considered significant when it is equal to 0,80, medium if it is equal to 0,50, and small if it is equal to 0,20 or lower.

$$d = \frac{\bar{x}_2 - \bar{x}_1}{SD \text{ pooled}} \quad SD \text{ pooled} = \frac{\sqrt{SD_1^2 - SD_2^2}}{2}$$

In the development of autonomous learning skills:

It is known that $\bar{x}_1=4,17$ $\bar{x}_2=3,02$, SD for treatment groups is equal to 0,126 and in control groups it accounted for 0,125

$$SD \text{ pooled} = \frac{\sqrt{SD_1^2 - SD_2^2}}{2} = \frac{\sqrt{0,125_1^2 - 0,126_2^2}}{2} = 1268,5$$

$$d = \frac{\bar{x}_2 - \bar{x}_1}{SD \text{ pooled}} = \frac{30286_2 - 41729_1}{12628,5} = 0,90$$

The calculation shows that Cohen's d value is equal to 0,90. The effect size for this analysis (d = 0.90) was found to slightly exceed Cohen's convention for a large effect (d=0.80).

In the development of reflective thinking skills:

It is known that $\bar{x}_1=4,14$ $\bar{x}_2=2,87$, SD for treatment group is equal to 0,265 and in control groups it accounted for 0,424.

³² Lakens D. Calculating and reporting effect sizes to facilitate cumulative science: a practical primer for t-tests and ANOVAs //Frontiers in psychology, 2013. – №. 4. – P. 863.

³³ Cohen J. Statistical Power Analysis Jbr the Behavioral //Sciences. Hillsdale (NJ): Lawrence Erlbaum Associates, 1988. – P. 18-74.

$$SD_{pooled} = \frac{\sqrt{SD_1^2 - SD_2^2}}{2} = \frac{\sqrt{0,424_1^2 - 0,265_2^2}}{2} = 34496,1$$

$$d = \frac{\bar{x}_2 - \bar{x}_1}{SD_{pooled}} = \frac{28762_2 - 41425_1}{34496,1} = 0,35$$

The calculation shows that Cohen's d value is equal to 0,35. The effect size for this analysis ($d = 0.35$) was found to close to Cohen's convention for a medium effect ($d=0.50$). From the outcomes of experiments carried out and the mathematical statistical analysis of the data obtained it can be derived that use of language portfolio in educational process enhances students' skills in self-assessment, reflective thinking and autonomous learning and the tool may be used for such purposes.

CONCLUSION

1. The relevance and significance of enhancing future English language teachers professional and linguistic competencies based on developing their self-assessment, reflective thinking and autonomous learning skills in higher education context have been identified in the research.

2. According to State Educational Standards, modules syllabi, and other regulatory documents for pre-service teacher education, great attention is paid to giving students the status of central stakeholders of learning and teaching process at higher education institutions. This entails integrating educational technologies that foster and promote learner centered approaches to teaching, develop students' critical thinking skills, and their lifelong learning skills into educational process.

3. The model of language portfolio that is developed through the careful analysis of curriculum, modules' syllabi and qualification requirements for pre-service English teacher education program students provides rational use of existing facilities and educational technologies and student learning of languages according to State Educational Standards.

4. Methodological foundations of integrating the model of language portfolio into English language teacher education program have been developed taking into account the portfolio's pedagogical and reporting functions as well as the modules' contents, assessment specifications and learning outcomes.

5. It has been experimentally tested and verified that the proposed model of language portfolio may benefit fostering future language teachers' autonomous learning, reflective thinking, and self-assessment skills that will serve as a sound basis for their becoming lifelong learners who are capable to carry out continuous professional development.

6. Integrating the Uzbek Model of European Language Portfolio into the PRESETT program has entailed viewing and analyzing the program and its curriculum from the perspectives of humanistic, managerial and systemic

approach to curriculum design. Viewing PRESETT curriculum as a complex set of various modules, logically interconnected with each other and aimed at developing students' skills and competencies according to the State Standards enable us to integrate the technology successfully into other curricula and programs intended for teacher education.

7. The cycle of experiential learning has been instilled into the proposed methodology of integrating the language portfolio so that students will be able to self-assess their skills and abilities in the target language that they acquire through taking various modules in the program and that will also enable them to perceive the usefulness of reflective thinking, autonomous learning and self-assessment in their future teaching practice and encourage them to take up continuous professional lifelong learning.

8. Methodological recommendations have been worked out not only for teachers who are involved in English language teacher education, but also for those who are an active stakeholder of the teacher education process: educational administrators, curriculum designers, and employers. According to the recommendations, educational administrators can diagnose possible challenges and drawbacks students face in their learning, plan educational processes accordingly and ensure the graduates acquisition of required skills and competencies. The proposed model of language portfolio also provides a tool that ensures transparency of assessment and achievements of students in terms of acquiring expected levels of language proficiency and make them equal stakeholders of the process.

9. For the first time in world education practice a mobile version of language portfolio has been developed in the research. The application provides accessibility, cost-efficiency and interactivity of the tool both for educators and students.

10. The bases for implementing the reporting function of the language portfolio may provide the link between education, science and industry. Documents collected by students in their Dossier may be utilized in proving their skills and competencies in certain aspects of their work and enable such stakeholders as parents, and employers to verify graduates' competencies and skills in a cost-effective manner.

On the basis of theoretical and methodological studies carried out within the research and experimental design, the following recommendations have been proposed to successfully integrate and implement the language portfolio technology in teacher education programs:

1. It is highly recommended that the technology of language portfolio shall be implemented and introduced to students right at the beginning of their studies at higher education institution. It is also recommended to introduce the tool within "Independent Study Skills" module delivered during the 1st semester of the 1st academic year;

2. To provide the successful compilation of the portfolio and its use, it is recommended to align the tasks and activities within the respective modules in the curricula with the respective sections, activities and parts of the language portfolio. It can be done by aligning the modules, formative and summative assessment tasks of the modules in the Linguistic Course and Integrated Course of Language Teaching components of the PRESETT curriculum.

**НАУЧНЫЙ СОВЕТ DSc.03/30.12.2019.Fil/Ped.27.01 ПО
ПРИСУЖДЕНИЮ УЧЕНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПРИ УЗБЕКСКОМ
ГОСУДАРСТВЕННОМ УНИВЕРСИТЕТЕ МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ**

**УЗБЕКСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ МИРОВЫХ
ЯЗЫКОВ**

УРАЗБАЕВ ХИКМАТУЛЛО ИСМАТУЛЛАЕВИЧ

**ТЕОРЕТИЧЕСКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ
ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЯЗЫКОВОГО ПОРТФОЛИО ПРИ ПОДГОТОВКЕ
БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА**

13.00.02 – Теория и методика образования и воспитания (английский язык)

**АВТОРЕФЕРАТ
ДИССЕРТАЦИИ ДОКТОРА ФИЛОСОФИИ (PhD) ПО ПЕДАГОГИЧЕСКИМ НАУКАМ**

Ташкент – 2021

Тема диссертации доктора философии (PhD) зарегистрирована в Высшей аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан за № В2021.2.PhD/Ped1829.

Диссертация выполнена в Узбекском государственном университете мировых языков.

Автореферат диссертации на трёх языках (узбекский, английский русский (резюме)) размещен на веб-странице Научного совета по адресу (www.uzswlu.uz) и на информационно-образовательном портале «ZiyoNet» (www.ziyonet.uz).

Научный руководитель:	Бакиева Гуландом Хисамовна доктор филологических наук, профессор
Официальные оппоненты:	Тухтасинов Илхом Мадаминович доктор педагогических наук, профессор Абдужаббарова Замира Рустамовна кандидат педагогических наук, доцент
Ведущая организация:	Национальный университет Узбекистана имени Мирзо Улугбека

Защита диссертации состоится «_____» _____ 2021 года в _____ часов на заседании Научного совета DSc. 03/30.12.2019.Fil/Ped.27.01 по присуждению ученых степеней при Узбекском государственном университете мировых языков (Адрес: 100138, г. Ташкент, Учтепинский район, улица Кичик халка, дом 21А. Тел.: (99871)230-12-91, факс: (99871) 230-12-92, e-mail: uzswlu_info@mail.ru).

С диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Узбекского государственного университета мировых языков (зарегистрирована за №_____). Адрес: 100138, город Ташкент, Учтепинский район, улица Кичик халка, дом 21А. Тел.: (99871) 230-12-91, факс: (99871) 230-12-92).

Автореферат диссертации разослан «_____» _____ 2021 года.
(протокол реестра рассылки № _____ от «_____» _____ 2021 года).

Х.Д. Палуанова

И.о. председателя научного совета по присуждению ученых степеней, д.ф.н., профессор

Х.Б. Самигова

Ученый секретарь научного совета по присуждению ученых степеней, д.ф.н., доцент

Л.Т. Ахмедова

Председатель Научного семинара при научном совете по присуждению ученых степеней, д.п.н., профессор

ВВЕДЕНИЕ (резюме диссертации PhD)

Целью исследования является разработка методологии внедрения языкового портфолио в систему подготовки будущих преподавателей английского языка.

Объектом исследования является процесс подготовки учителей английского языка в высших учебных заведениях.

Научная новизна исследования заключается в следующем:

на основе Общеевропейских компетенций с помощью контрольных списков самооценки и комплексов заданий, представленных в модели разработанного языкового портфолио, были усовершенствованы дидактические основы обеспечения прозрачности оценивания в контексте высшего образования и индивидуальной самооценки языковых навыков и компетенций студентов;

экспериментально апробирована эффективность технологии использования языкового портфеля в формировании и развитии коммуникативных и профессиональных компетенций будущих учителей английского языка путем интеграции основных функций портфолио, таких как продвижение рефлексивного мышления, развитие навыков самооценки, а также стратегии и методов самостоятельного обучения основываясь на экспериментальном цикле обучения Колба;

были разработаны методические рекомендации по разработке и внедрению моделей языкового портфеля при обучении иностранным языкам в филологических и нефилологических направлениях с учетом их специфики путем разработки «Узбекской модели Европейского языкового портфеля» для будущих преподавателей английского языка;

была усовершенствована дидактическое обеспечение развития метакогнитивных, рефлексивных навыков, навыков самооценки и самоконтроля у будущих преподавателей английского языка путем разработки версии языкового портфолио для мобильных устройств, которая учитывает индивидуальные потребности пользователей, гибкость обучения ориентированного на учащихся, и способствует развитию языковых и коммуникативных компетенций.

Внедрение результатов исследования: на основании результатов, практических рекомендаций и выводов исследования, посвященного изучению теоретико-методологических основ использования языкового портфолио в подготовке будущих учителей английского языка, были реализованы следующее:

внедрена в практику Узбекская модель Европейского языкового портфолио, которая создавалась на основе «Государственного образовательного стандарта Республики Узбекистан: Требования к уровню подготовки выпускников по иностранным языкам на всех уровнях образования», и с учетом квалификационных требований, учебного плана, модулей в рамках учебного плана по подготовке преподавателей английского

языка (Авторское свидетельство № 001657, выданное Агентством интеллектуальной собственности при Кабинете Министров Республики Узбекистан от 17 октября 2019 г.). В результате, была предоставлена возможность изучающим английский язык самостоятельно оценивать свои языковые навыки и компетенции в соответствии с Общеввропейскими компетенциями владения иностранным языком и обеспечения прозрачности в оценивании языковых навыков;

предложения и рекомендации по использованию языкового портфолио как инструмент формативной и итоговой оценки были использованы при разработке учебных планов и учебных комплексов модулей 3.1 Коммуникативная лингвистика и 3.3. Механизмы оценки уровня владения языком проводимых в курсах повышения квалификации при Республиканском исследовательском центре разработки инновационных методов обучения иностранным языкам (Справка Республиканского исследовательского центра развития инновационных методов обучения иностранным языкам № 10-06 / 24 от 21 мая 2021 г.). В результате, занятия и материалы, используемые на курсах повышения квалификации преподавателей ВУЗов, были обогащены по содержанию;

технология развития рефлексивного мышления, навыков самооценки, а также стратегий и методов учащихся интегративным образом на основе цикла экспериментального обучения была использована при разработке модулей «Осведомленность о языке в преподавании и обучении» и «Академическое письмо» в магистерских курсах в области преподавания и обучения (MA in Teaching and Learning) а также исследовательской деятельности в социально-гуманитарных науках (MRes in Social Science) предлагаемых международным Вестминстерском университетом в г. Ташкенте (справочный номер: RO / 01-0384, выданный Международным Вестминстерским университетом в Ташкенте от 26 мая 2021 г.). В результате, содержание и методы оценки, используемые в вышеупомянутых модулях, были усовершенствованы в соответствии с международными стандартами;

мобильное приложение Узбекской модели Европейского языкового портфолио, разработанная в рамках исследования, была использована в проекте «Переход из школы к университету - Что значит быть «студентом университета?», проведенный в Международном Вестминстерском университете в г. Ташкенте в сотрудничестве с Вестминстерским университетом в Лондоне (Справка Международного Вестминстерского университета в г. Ташкенте № RO / 01-0384 от от 26 мая. 2021 г.). В результате, было создано дидактическое обеспечение, позволяющее студентам контролировать и документировать их самостоятельное изучение иностранных языков в контексте высшего образования.

задания для самоконтроля и самооценки, разработанные в рамках модели языкового портфолио, и методические рекомендации по интеграции таких заданий в учебную практику, были использованы в проекте под

названием «Личностно-ориентированные методы и технологии обучения», проводимом в ИТ-школе имени Мухаммада Аль-Хорезми (Справка Агентства по развитию президентских, творческих и специализированных школ при Кабинете Министров Республики Узбекистан № 01-01 / 1-696 от 28 мая 2021 г.). В результате, были усовершенствованы навыки слушателей по организации самооценки учащихся с использованием образовательных технологий, ориентированных на личность учащегося.

Структура и объем диссертации. Диссертация состоит из введения, трех глав, заключений и рекомендаций, списка использованной литературы и приложений. Основной текст размещен на 164 страницах.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАР РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ
LIST OF PUBLISHED WORKS

I бўлим (I часть; part I)

1. Urazbaev Kh. Piloting the Uzbek Model of European Language Portfolio: Preliminary Results // International Journal of Innovation, Creativity, and Change. – Sydney, Australia. Issue: 12, Vol. 10, 2020. – P.353-365. (Scopus; № 3).

2. Urazbaev Kh.I. Investigating the Acceptance of E-Portfolio as an E-Learning Tool by Pre-Service Teacher Education Program Students // Eurasian Union of Scientists. – Moscow, 2020. – № 11 (80). – P. 8-14. (Ulrich's Periodicals; Index Copernicus; № 12; 18).

3. Уразбаев Х.И. Педагогик тадқиқотларда SPSS (Statistical Package for Social Sciences) дастури имкониятларидан фойдаланиш // Филология масалалари. – Тошкент, 2020. – № (1) – Б. 182-191 (13.00.00; № 21).

4. Уразбаев Х.И. Чет тилларни ўрганиш тизимида Европа тил портфолиосини тадбиқ этиш имкониятларининг эмпирик тадқиқи // ЎЗМУ Хабарлари. – Тошкент, 2021. – № (2) – Б. 201-206 (13.00.00; № 15).

5. Urazbaev Kh. An Experimental Study to Investigate the Use of a Language Portfolio in Developing Students' Autonomous Learning and Reflective Thinking Skills // Филология масалалари. – Тошкент, 2021. – № (1) – P. 188-214 (13.00.00; № 21).

6. Urazbaev Kh.I. Theoretical Foundations of Portfolio Pedagogy: A Review of Literature // Methodological Electronic Journal «Foreign Languages in Uzbekistan». – Tashkent, 2021. – № 3 (38) – P. 93-113 (13.00.00; № 22).

7. Urazbaev Kh.I. Theoretical Justification of Using Language Portfolio in Pre-Service ELT Training // LXVII International Correspondence Scientific and Practical Conference. International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education. – Boston, USA, 2020. – P. 81-84.

8. Urazbaev Kh.I. An Effective Way to Develop Pre-Service Teachers' Reflection Competencies: English Language Portfolio // Materials of the XVI International Scientific and Practical Conference – Sheffield, UK, 2020. – P. 124-129.

9. Уразбаев Х.И. Тил портфолиоси замонавий педагогик технология сифатида ва уни таълим жараёнида қўллашнинг хориж тажрибаси // Таълим сифати самарадорлигини оширишда халқаро тажрибалардан фойдаланиш: муаммо ва ечимлар. Республика илмий-амалий конференция материаллари. – Сирдарё, 2020. – Б.201-202.

10. Уразбаев Х.И. Электронный языковой портфолио и модуль «Навыки самостоятельного изучения» в программе подготовки преподавателей английского языка. // Таълимни рақамлаштириш шароитида педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш: Замонавий ёндашувлар ва инновациялар онлайн илмий-амалий анжуман мақолалари тўплами – Тошкент, 2021. – Б. 127-131.

II бўлим (II часть; Part II)

11. Уразбаев Х.И. Универсальность и гибкость системы Европейского языкового портфеля // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – Москва, 2014. – № 6 (2). – С. 134-136.

12. Urazbaev Kh.I. An Integrated View on the Problems of Second Language Acquisition // Scientific Methodological Electronic Journal «Foreign Languages in Uzbekistan» – Tashkent, 2016. – № 5 (13) – P. 82-87.

13. Urazbaev Kh.I. Learning Theories and Language Teacher Education // Scientific Methodological Electronic Journal «Foreign Languages in Uzbekistan» – Tashkent, 2017. – № 6. – P. 94-100.

14. Urazbaev Kh.I., Holmatov A. Exploring Intranet Use in Higher Education: The Case of Two Uzbek Universities. International Journal of Scientific & Technology Research. – India, 2019. December. Volume 8. Issue 12. – P. 3743-3745.

15. Уразбаев Х.И. «Европа тил портфолиоси Ўзбек модели». – № 001657-сон муаллифлик гувоҳномаси. – Тошкент, 2019.

16. Urazbaev Kh. Language Portfolio in Teacher Education: From Past Language Learning Experience to Teacher Cognition // Active Learning and Teaching Foreign Languages. – Tashkent, 2020. – № 2 (19). – P. 5-7.

17. Urazbaev Kh.I. Reporting Function of Language Portfolio and Its Use in Integration of Education, Science and Production // Materials of International Conference on Innovations in the Oil and Gas Industry, Modern Power Engineering and Actual Problems. – Tashkent, 2020. – P. 70-72.

18. Уразбаев Х.И. Uzbek Model of European Language Portfolio. Electronic Version 1.0.0 // – № DGU09450-сон муаллифлик гувоҳномаси. – Тошкент, 2020.

19. Urazbaev Kh., Bakieva G.H. E-Portfolios in English Language Teacher Education Programmes in Uzbekistan. // Materials of International Scientific-Practical Online Conference on Advanced Methods of Teaching Foreign Languages and Their Implementation Issues in the System of Training Security Personnel – Tashkent, 2020. – P. 132-134.

20. Уразбаев Х.И. Тил портфолиоси олий таълимда чет тилини ўқитишга компетенциявий ёндашув воситаси сифатида // Тилни ўқитиш ва ўрганишда XXI аср кўникмалари Халқаро илмий-амалий конференция мақолалари тўплами. – Жиззах, 2020. – Б. 159-161.

21. Уразбаев Х.И. Роль языкового портфеля в развитии навыков самостоятельного обучения в процессе изучения языка // NovaInfo.Ru (Электронный журнал). – Грязовец, 2020. – № 115/20.

Автореферат «ЎзМУ хабарлари» журнали таҳририятида таҳрирдан ўтказилиб, ўзбек, рус ва инглиз тилларидаги матнлар ўзаро мувофиқлаштирилди. (14.12.2021 йил).

Босишга рухсат этилди: 15.12.2021 йил.
Бичими 60x44 ¹/₁₆, «Times New Roman»
гарнитурда рақамли босма усулида босилди.
Шартли босма табағи 3,4. Адади: 100. Буюртма: № 67.

“HUMOYUNBEK ISTIQLOL MO‘JIZASI” МЧЖ
босмахонасида чоп этилди
100000, Тошкент, Амир Темур кўчаси, 60^А.